

Korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynnin vaikutukset

Väliraportti

Eetu Isotalo, Hannu Karhunen, Juha Tuomala, Taina Saarinen, Anne Virtanen

VALTIONEUVOSTON SELVITYS- JA
TUTKIMUSTOIMINNAN JULKAISUSARJA 2023:34

tietokayttoon.fi

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:34

Korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynnin vaikutukset

Väliraportti

Eetu Isotalo, Hannu Karhunen, Juha Tuomala,
Taina Saarinen, Anne Virtanen

Valtioneuvoston kanslia Helsinki 2023

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Valtioneuvoston kanslia

CC BY-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-383-110-0

ISSN pdf: 2342-6799

Taitto Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynnin vaikutukset Väli­raportti

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:34

Kustantaja Valtioneuvoston kanslia

Tekijä/t Eetu Isotalo, Hannu Karhunen, Juha Tuomala, Taina Saarinen, Anne Virtanen

Kieli suomi **Sivumäärä** 62

Tiivistelmä Korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynnin vaikutukset hankkeen väli­raportissa kuvataan opiskelijoiden työssäkäyntiä korkeakoulujen, tutkimuskirjallisuuden ja rekisteriaineistojen näkökulmasta. Korkeakoulukohtaisten alustavien selvitysten pohjalta näyttää siltä, että korkeakouluissa ei ole kovin systemaattisesti tarkasteltu opintojen aikaista työssäkäyntiä.

Teoreettinen tutkimuskirjallisuus näkee opiskeluaikaisen työssäkäynnin kannatettavana, mikäli se täydentää niitä tietoja ja taitoja, joita opitaan korkeakouluissa viemättä liikaa aikaa opinnoilta. Opiskeluaikainen työssäkäynti voi olla haitallista, mikäli se ei luo lisäarvoa opinnoille ja viivästyttää valmistumista. Empiirisen tutkimuskirjallisuuden mukaan työssäkäynti hidastaa opintoja, ja työssäkäynnistä syntyvät hyödyt ovat lyhytaikaisia näkyen työmarkkinoilla vain heti valmistumisen jälkeen.

Opiskeluaikainen työssäkäynti on yleistä, mutta keskittyy opintojen alussa lomakuukausiin. Opiskelijat ovat yliedustettuina alimmissa tulokymmenyksissä vain opintojen alussa. Valmistuminen näkyy jyrkkänä nousuna vuosituloissa. Työssäkäynnillä on tulorajat ylittävillä opiskelijoilla negatiivinen yhteys opintopistekertymään. Opintotukea yhdeksän kuukauden ajan nostaneet eivät näytä kasautuvan tulorajan alle vuoden 2021 ja 2022 kuukausitason tietojen perusteella.

Klausuuli Tämä julkaisu on toteutettu osana valtioneuvoston selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa.(tietokayttoon.fi) Julkaisun sisällöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta valtioneuvoston näkemystä.

Asiasanat tutkimus, tutkimustoiminta, korkea-asteen koulutus, työssäkäynti, tulorajat

ISBN PDF 978-952-383-110-0

ISSN PDF 2342-6799

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-110-0>

Effekterna av anställning bland högskolestudenter Mellanrapport

Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:34

Utgivare Statsrådets kansli

Författare Eetu Isotalo, Hannu Karhunen, Juha Tuomala, Taina Saarinen, Anne Virtanen

Språk finska **Sidantal** 62

Referat Denna mellanrapport beskriver effekterna av att arbeta samtidigt som man studerar vid högre utbildning från högskolornas perspektiv, forskningslitteratur och registerdata. Baserat på preliminära resultat verkar studentarbete inte ha systematiskt undersökts eller dokumenterats av högre utbildningsinstitutioner.

Teoretisk forskningslitteratur anser att studentarbete är fördelaktigt om det kompletterar kunskaper och färdigheter som lärs ut vid högre utbildning utan att ta för mycket tid från studierna. Studentarbete kan vara skadligt om det inte lägger till värde till studierna och försenar examen. Enligt empirisk forskningslitteratur saktar arbete under studierna ner studieframsteg och fördelarna med arbete är kortvariga, synliga endast på arbetsmarknaden omedelbart efter examen.

Anställning under studietiden är vanligt förekommande, men arbetet är mer sannolikt under semestertider under de första åren av utbildningen. Studenter är överrepresenterade i de lägsta inkomstgrupperna i början av sina studier. Examensbevis återspeglas i en kraftig ökning av årlig inkomst. Studenter som överskrider inkomstgränserna för studiestöd har lägre studiepoängsackumulering. De som har fått studiestöd i 9 månader verkar inte samlas under inkomstgränsen baserat på månadsdata från 2021 och 2022.

Klausul Den här publikation är en del i genomförandet av statsrådets utrednings- och forskningsplan.(tietokayttoon.fi) De som producerar informationen ansvarar för innehållet i publikationen. Textinnehållet återspeglar inte nödvändigtvis statsrådets ståndpunkt.

Nyckelord forskning, forskningsverksamhet, högre utbildning, arbete, inkomstgränse.

ISBN PDF 978-952-383-110-0

ISSN PDF 2342-6799

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-110-0>

The effects of working while studying in higher education Interm report

Publications of the Government's analysis, assessment and research activities 2023:34

Publisher Prime Minister's Office

Author(s) Eetu Isotalo, Hannu Karhunen, Juha Tuomala, Taina Saarinen, Anne Virtanen

Language Finnish

Pages 62

Abstract This interim report describes the effects of the working while studying in higher education from the perspectives of higher education institutes, research literature, and registry data. Based on preliminary findings, it appears that the student employment has not been systematically examined or documented by higher education institutions.

Theoretical research literature considers student employment to be beneficial if it complements the knowledge and skills learned in higher education without taking too much time away from studies. Student employment can be detrimental if it does not add value to the studies and delays graduation. According to empirical research literature, employment during studies slows down study progress and the benefits of employment are short-term, only visible in the job market immediately after graduation.

Employment during the studies is common, but work is more likely during vacations during the first years of education. Students are overrepresented in the lowest income brackets at the beginning of their studies. Graduation is reflected in a sharp increase in annual earnings. Students who exceed the income limits for student aid have lower student credit accumulation. Those who have received student aid for 9 months do not seem to be bunching below the income limit threshold based on the monthly data from 2021 and 2022.

Provision This publication is part of the implementation of the Government Plan for Analysis, Assessment and Research. (tietokayttoon.fi) The content is the responsibility of the producers of the information and does not necessarily represent the view of the Government.

Keywords research, research activities, tertiary education, employment, income limits.

ISBN PDF 978-952-383-110-0

ISSN PDF 2342-6799

URN-address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-110-0>

Sisältö

1	Johdanto	7
1.1	Väliraportin sisältö	7
1.2	Opiskeluaikaisen työssäkäynnin vaikutusten arvioimisen haasteet	7
2	Työssäkäynti korkeakoulujen näkökulmasta	10
3	Kirjallisuuskatsaus	13
3.1	Teoreettinen näkökulma	13
3.2	Empiirinen kirjallisuus	14
3.3	Muuta kirjallisuutta Suomesta	18
4	Opiskeluaikainen työssäkäynti rekisteriaineistojen valossa	20
4.1	Tutkimusaineisto	20
4.2	Opiskelijoiden työssäkäynti	22
4.3	Työssäkäynti ikäryhmittäin	24
4.4	Työssäkäynti tulokymmenyksittäin	31
4.5	Yrityksissä pysyvyys ja niiden tuottavuus	38
4.6	Opintopisteiden ja työskentelyn välinen korrelaatio	42
5	Yhteenveto	50
	Liitteet	52
	Lähteet	57

1 Johdanto

1.1 Väliraportin sisältö

Tämä väliraportti on osa valtioneuvoston tutkimus- ja selvitystoiminnan (VN/TEAS) rahoittamaa hanketta *Korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynnin vaikutukset*.¹

Väliraportissa luodaan kuvaileva katsaus tarkasteltavaan ilmiöön, kun taas hankkeen loppuraportti keskittyy mahdollisten vaikutussuhteiden kuvailuun. Hankkeen loppuraportti valmistuu keväällä 2024.

Luvussa 2 kuvataan korkeakouluopiskelijoiden työssäkäyntiä korkeakoulujen näkökulmasta esittelemällä korkeakoulujen omia selvityksiä aiheesta.

Luvussa 3 tehdään suppea katsaus aiheen tutkimuskirjallisuuteen.

Luvussa 4 tarkastellaan korkeakouluopiskelijoiden työssäkäyntiä vuosi- ja kuukausitaso-
n rekisteritietojen valossa.

Luvussa 5 esitetään johtopäätöksiä väliraportin havaintojen pohjalta.

1.2 Opiskeluaikaisen työssäkäynnin vaikutusten arvioimisen haasteet

Opiskeluaikainen työssäkäynti ja sen vaikutukset ovat vaikea tutkimuskysymys, koska työssäkäyntipäätökseen vaikuttavat monet sellaiset havaitsemattomat tekijät, joilla on

¹ Lisää tietoa hankkeesta, ks. <https://tietokaytoon.fi/-/korkeakouluopiskelijoiden-tyossakaynnin-vaikutukset>

myös vaikutusta opintojen edistymiseen sekä opintojen jälkeiseen työllistymiseen. Havaitsemattomista tekijöistä syntyvä harha voi johtaa niin työssäkäynnin vaikutusten ali- kuin yliarvioimiseen. Mikäli esimerkiksi tutkijalle havaitsematon opiskelumotivaation puute lisää niin opiskeluaikaista työssäkäyntiä kuin opintojen keskeyttämistodennäköisyyttä, niin voidaan tehdä harhainen johtopäätös, että opiskeluaikainen työssäkäynti vaikuttaa negatiivisesti valmistumiseen ja myöhempään työmarkkinatulemiin. Samoin, jos korkeakoulujen rahoittamat harjoittelijapaikat menevät keskimääräistä kyvykkäämmille opiskelijoille, niin harjoittelun valmistumisen jälkeinen positiivinen työmarkkinavaikutus voi pikemminkin mitata havaitsematonta kyvykkyyttä, kuin varsinaisen harjoittelun vaikutusta työllisyyteen. Tutkimuskirjallisuus korostaa, että erilaiset opiskelijat valikoituvat opiskeluaikaiseen työhön, ja että valikoituminen tulee huomioida tutkimuksessa, mikäli tavoitteena on arvioida opiskeluaikaisen työssäkäynnin vaikutuksia (esim. Häkkinen, 2006; Stinebrickner & Stinebrickner, 2003).

Yllä kuvatun valikoitumisongelman lisäksi työssäkäynnin vaikutusten arviointia vaikeuttaa opiskeluaikaisen työn laadun ja ajoituksen mittaamisen hankaluus. Missä määrin opiskeluaikainen työssäkäynti täydentää opiskelijoiden osaamista ja missä määrin työssäkäynti on vain keino rahoittaa opintojen aikaista elämää, on hyvin vaikea mitata tilastoaineistoista. Lisäksi on epävarmaa, että missä määrin lukuvuoden aikainen työskentely vie aikaa opinnoilta verrattuna lomien aikaiseen työskentelyyn. Opintojen ja työn yhteensovittaminen voi olla aikaisempaa helpompaa esimerkiksi työmarkkinoiden muuttumisen myötä.

Työssäkäynnin vaikutusten arvioimisessa tulisi myös huomioida lyhyen aikavälin lisäksi pitkä aikaväli ja mahdolliset vaikutukset muihin työntekijäryhmiin. Myöhemmin esittelemämme tutkimuskirjallisuus keskittyy pääsääntöisesti lyhyen aikavälin tulemiin, kuten kuinka opiskeluaikainen työssäkäynti vaikuttaa työllistymisen todennäköisyyteen heti valmistumisen jälkeen. Nämä tutkimukset pystyvät kuitenkin harvoin raportoimaan missä määrin työssäkäynti viivästyttää valmistumista. Opiskeluaikaisen työssäkäynnin hyödyt syntyvät yksilölle ja yhteiskunnalle yli elinkaaren. Mikäli opintoja edeltävä tai opintojen aikainen työssäkäynti viivästyttää valmistumista ilman pidempi-aikaista tulovaikutusta, niin tällä voi olla merkittäviä vaikutuksia henkilön tulokertymään yli elinkaaren.² Holmlund, Liu ja Nordström Skans (2008) arvioivat ruotsalaisella rekisteriaineistolla, että yksi välivuosi ennen yliopistokoulutusta vähentää vuosituloja noin kaksi prosenttia 35 vuoden iässä. Vastaavanlaista pitkän ajan analyysia ei ole

² Esimerkiksi maisteriksi valmistuminen on yhteydessä keskimäärin noin 21 prosentin nousuun henkilön kuukausipalkassa (Taulukko 9, Karhunen, Määttänen ja Uusitalo, 2016). Mikäli valmistuminen viivästyy työssäkäynnin takia, niin valmistumisen palkka-vaikutus siirtyy osin myöhemmäksi ja henkilölle kertyy yli työuran vähemmän tuloja ja valtiolle vähemmän verotuloja.

tietääksemme tehty opintonsa aloittaneille opiskelijoille, vaikka opintotahdin hidastaminen voi olla yleistä työstä johtuen.

Myöskään opiskeluaikaisen työssäkäynnin vaikutuksia muihin työntekijäryhmiin ei ole tietääksemme tutkittu aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa. Substituutiovaikutus voi kuitenkin vähentää merkittävästi opiskeluaikaisen työssäkäynnin kansantaloudellisia hyötyjä. Opintojen aikainen työnteko on Suomessa helppoa ja opintotuki mahdollistaa jo vähäisen työn vastaanottamisen kalenterivuoden eri aikoina. Missä määrin opiskelijat, jotka työskentelevät esimerkiksi osa-aikaisena kaupan alalla tai muissa palveluammateissa, ovat substituutteja muille työntekijäryhmille määrittää mahdollisen substituutiovaikutuksen suuruuden. Ääritapauksessa opiskelijat ovat täydellisiä substituutteja esimerkiksi työttömiin työnhakijoihin verrattuna. Tällöin yksi opiskeluaikainen työpaikka voi syrjäyttää eli viedä työpaikan toiselta työttömältä työnhakijalta.

Vaihtoehtoisesti opiskelijatyövoima voi toimia työpaikoilla komplementaarisenä työvoimana eli täydentävänä osana työvoimalle. Tällöin joustavana tunnettu opiskelijatyövoima voi mahdollistaa jatkuvien työsuhteiden synnyn toimipaikoille. Missä määrin joustavan opiskelijatyövoiman käyttö vaikuttaa eri toimialojen ammattilaisten työllisyys- ja palkkakehitykseen on edelleen tutkimuksellisesti avoin kysymys. On todennäköistä, että opiskelijoiden työssäkäynnillä on Suomessa monenlaisia vaikutuksia muihin työntekijäryhmiin, koska opiskeluaikainen työssäkäynti on niin yleistä. Esimerkiksi Tilastokeskuksen mukaan yli puolet korkeakouluopiskelijoista oli työsuhteessa vuoden 2020 viimeisellä viikolla (SVT, 2020).

2 Työssäkäynti korkeakoulujen näkökulmasta

Kartoitimme hankkeen aluksi sähköpostitse yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opintoasioista tai koulutusohjelmista vastaavilta hyvin yleisellä tasolla, onko niissä tehty selvityksiä opiskelijoiden opintojen aikaisesta työssäkäynnistä ja mahdollisesta vaikutuksista opintojen kulkuun. Pyysimme organisaatioita myös lähettämään meille heillä mahdollisesti olevia aineistoja. Kyseessä ei siis ollut kattava kysely näistä teemoista, vaan suuntaa antava kartoitus, jonka perusteella saimme alustavan kuvan siitä, keitä lähestyä tarkemmin haastattelupyynnöin, ja millaista korkeakoulujen omaan selvitystyötä mahdollisesti on käynnissä.

Lähetimme kysymyksen 13 yliopistoon ja 22 ammattikorkeakouluun; jätimme jakelusta pois Maanpuolustuskorkeakoulun. Saimme vastaukset seitsemästä yliopistosta ja kolmesta ammattikorkeakoulusta.

Seitsemästä yliopistosta kaksi vain kuittasi saaneensa viestin, mutta ei tiennyt asiaa koskevista selvityksistä yliopistoissaan. Viisi vastaajaa ilmoitti tiedossaan olevan asiaan liittyvää tutkimus- tai selvitystyötä.

Itä-Suomen yliopistossa tehdään kaksi koko yliopistotason kyselyä, joissa selvitetään opiskelijoiden työssäkäyntiä: ensimmäisen vuoden opiskelijoille tehtävä alkuohjauskysely sekä työllistymiskysely, joka tehdään noin vuosi valmistumisen jälkeen. Alkuohjauskyselyssä ei suoraan kysytä työssäkäyntiä, mutta se on yhtenä vaihtoehtona, kun vastaajia pyydetään arvottamaan tekijöitä, jotka vaikuttavat omien opintojen etenemiseen myönteisesti tai kielteisesti.

Vuonna 2021 tehdyssä kyselyssä 27 % vastanneista (N=626) toisen vuosikurssin opiskelijoista ilmoitti työssäkäynnin hidastaneen opintojaan; yllättävää ei liene, että vain puoli prosenttia ilmoitti työssäkäynnin nopeuttaneen opintojaan. Kaikkiaan koronapandemia on saattanut vaikuttaa tuloksiin monellakin tavalla: työllistyminen on saattanut olla vaikeaa, ja toisaalta koronapandemian aikaan opiskelijat arvelivat pandemian sekä nopeuttaneen (20%) että hidastaneen (26%) opintoja. Yleisesti ottaen vastaajat suhtautuivat luottavaisesti tulevaisuuden työllistymismahdollisuuksiinsa (77%) ja arvelivat opintojen antavan hyvät valmiudet työelämään (86%). Noin puolet vastanneista arveli saavansa riittävästi tietoa yksilöllisistä opintojärjestelyistä (44%) tai aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisesta tai tunnustamisesta (50%). Avovastauksissa korostuivat ohjaus ja urasuunnittelun tarpeet. (Häkkinen, 2022.)

Koska työllistymiskysely tehdään valmistumisen jälkeen ja sen fokus on työllistymisessä, opintojen kulusta ei kyselyssä kysytä, mutta ainakin jossakin vaiheessa taustatietoihin on yhdistetty tieto tutkinnon suorittamiseen menneestä ajasta (opintosuoritusrekisteristä). Yksi kysymyspatteristo koskee saadun opetuksen ja ohjauksen laatua, mutta sekään ei suoraan vastaa siihen, miten vastaajan omat opinnot ovat edenneet. Seuraavan kerran se kysely on tarkoitus tehdä vuonna 2024.

Helsingin yliopistossa ei parin aiheeseen liittyvän tutkimuksen lisäksi (Tuononen ym., 2016; Tuononen, 2019; ks. kirjallisuuskatsaus) ollut tiedossa muuta opiskelijoiden työllistymiseen liittyvää selvitystyötä.

Hankenilla kyselyt on ulkoistettu Universum -toimijalle; mainitussa kyselyssä yksi kysymys liittyy opintojen aikaiseen työntekoon.

LUT selvittää opiskelijoiden työssäkäyntiin liittyviä asioita Teknisten akateemiset TEK:n toteuttamassa valmistumisvaiheen kyselyssä sekä vastaavassa Suomen Ekonomien kyselyssä. LUT ei kerää tietoja itse.

Oulun yliopistossa on tutkittu VALTTI – Valmis tutkinto työelämävalttina -hankkeessa opintojen pitkittymiseen liittyviä syitä ja siellä yhtenä vaikuttavana tekijänä oli työnteko; raportti on kuitenkin jo vuodelta 2011 (Liimatainen ym., 2011).

Kolmestatoista ammattikorkeakoulusta neljä ilmaisi saaneensa viestin, mutta tarkempaa vastausta ei saapunut. Kuudesta ammattikorkeakoulusta saatiin vastaus, ettei tällaisia selvityksiä ole heidän korkeakoulussaan tehty ja näistä ammattikorkeakoulusta viisi ilmaisi kiinnostuksensa kuulla hankkeen tuloksista jatkossa. Näin ollen vain kolme ammattikorkeakoulua kuvaili jollakin tasolla tarkemmin mahdollisia teemaan liittyviä selvityksiään ja tutkimuksiaan, mutta nämäkään eivät varsinaisesti olleet kartoittamamme selvityksiä opiskelijoiden opintojen aikaisesta työssäkäynnistä ja mahdollisesti sen vaikutuksista opintojen kulkuun.

Humanistisesta ammattikorkeakoulusta mainittiin kaksi selvitystä, jotka linkittyivät heidän opiskelijoidensa nykyisen ja tulevan osaamisalueen selvittämiseen ja kartoittamiseen (Tilev, 2022; Willemse, 2022). Molempien tarkastelujen ensisijainen tarkoitus oli edistää ammattikorkeakoulun omaa opetussuunnitelmatyötä, jotta se vastaisi alan nykyisiä ja tulevia vaatimuksia.

Hämeen ammattikorkeakoulusta mainittiin nimeltä tutkija, jonka tutkimukset sivuavat tätä tematiikkaa ja jonka aineistoissa saattaisi olla tätä tematiikkaa kartoittavia kysymyksiä. Aineistoja ei kuitenkaan ole vielä analysoitu tästä näkökulmasta.

Metropolia ammattikorkeakoulusta saapuneessa vastauksessa kuvailtiin muutamia käytännön organisointitapoja, joilla koulutusta oli muokattu opiskelijoille mahdollistamaan luontevammin opintojen aikaisen työssäkäynnin. Vastauksesta ilmenee, että toimenpiteet liittyivät tietyille aloille erilaisten syiden vuoksi. Kuvatuissa koulutuksen organisointitavoissa korostuivat erilaiset verkkopainotteiset käytännöt ja ratkaisut.

Korkeakoulukohtaisten alustavien selvitysten pohjalta näyttää siltä, että korkeakouluissa ei ole kovin systemaattisesti tarkasteltu opintojen aikaista työssäkäyntiä. Tulomme selvittämään ryhmähaastatteluin, miten koulutuksen järjestämisen käytänteitä on kehitetty korkeakouluissa ja millaisin koulutuksellisin keinoin opiskelijoiden työssäkäynti tukisi mahdollisimman hyvin opintoja ja työllistymistä.

Ryhmähaastatteluja tehdään kymmenessä yliopistossa ja kymmenessä ammattikorkeakoulussa. Ryhmähaastattelut paitsi tuottavat aineistoa, myös aktivoivat korkeakouluja käynnistämään omia toimia ja jalkauttavat niitä korkeakoulujen arkeen järjestelmän eri tasoilla. Ryhmähaastattelun etu on, että osallistujat auttavat toisiaan muistamaan asioita, ja se, että sillä tavoitetaan useampi osallistuja samanaikaisesti. Haastattelut tehdään verkkovälitteisesti tai kasvotusten. Haastattelut litteroidaan ja analysoidaan sisällönanalyttisesti.

Haastattelut toteutetaan puolistrukturoituina teemahaastatteluina, joissa keskustelu noudattaa väljästi etukäteen laadittua runkoa siten, että kysymyksiin vastaamisen lisäksi haastateltavat voivat nostaa esiin myös muita teemoja, joita tutkija ei ole osannut ennakoita. Haastatteluilla on tarkoitus kerätä tietoja opintojen aikaisen työssäkäynnin toteutumisesta, sekä hakea suosituksia ja hyviä käytänteitä koulutuksen järjestämisestä opintojen aikaisen työssäkäynnin näkökulmasta. Haastattelurunko pilotoidaan kahdessa korkeakoulussa ennen varsinaisten ryhmähaastattelujen käynnistämistä. Pilotit on tarkoitus toteuttaa maaliskuussa, ja varsinaiset haastattelut huhti-toukokuussa. Etenkin ammattikorkeakoulujen kohdalla prosessin kulkuun vaikuttaa niiden tutkimuslupakäytäntö, jossa tutkimusluvat haetaan etukäteen korkeakoululta.

3 Kirjallisuuskatsaus

3.1 Teoreettinen näkökulma

Opintojen aikaista työssäkäyntiä ja sen mahdollisia vaikutuksia voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta. Inhimillisen pääoman teorian mukaan yksilö investoi itseensä koulutuksen avulla, lisäten niitä tietoja ja taitoja, jotka tekevät hänestä tuottavamman yli elinkaaren (Shultz, 1961; Becker, 1964; Ben-Porath, 1967). Koulutus vie kuitenkin aikaa, jonka opiskelija voisi olla vaihtoehtoisesti työmarkkinoilla. Opintojen aikainen työssäkäynti pienentää koulutuksen vaihtoehtoiskustannuksia. Työssäkäynnin kokonaisvaikutukset yksilölle ja yhteiskunnalle riippuvat merkittävässä määrin siitä, mitä lisäarvoa työssäkäynti luo opiskelijalle ja kuinka opiskelija voi jakaa rajallisen aikansa opintojen, työssäkäynnin ja vapaa-ajan välillä.

Opintojen aikaista työssäkäyntiä voidaan pitää koulutuksen tapaisena investointina, joka parantaa henkilön tuottavuutta. Työelämässä opitut taidot ja tiedot voivat täydentää yksilön opinnoissa saamaansa osaamista, kasvattaen valmistumisen jälkeistä tuottavuutta ja nopeuttaen työmarkkinoille kiinnittymistä. Esimerkiksi työelämässä opitut pehmeät taidot, kuten tiimityöskentely, voivat olla tärkeä komplementti opinnoissa saaduille tiedoille ja taidoille (ks. Deming, 2017).³

Vaihtoehtoisesti opintojen aikainen työssäkäynti voi olla keino ylläpitää korkeampaa koulutuksen tasoa ilman lisäarvoa itse koulutukselle. Mikäli työssäkäynti ei täydennä koulutuksen avulla saatuja tietoja ja taitoja, niin työhön käytetty aika voi ajankäytön teorian mukaan olla pois inhimillisen pääoman kartuttamisesta (Becker, 1965). Tämä taas alentaa suoraan inhimillistä pääoman kasvua ja voi lisäksi myöhästyttää valmistumista.

Työssäkäynti ei kuitenkaan syrjäytä täysimääräisesti opintoihin käytettyä aikaa, jos yksilön työhön käyttämä aika vähentää vapaa-aikaa opiskeluun käytetyn ajan sijaan. Tällöin opiskelijalle on teoreettisesti johdonmukaista käydä työssä, vaikka se ei tuo varsinaiselle lisäarvoa koulutusinvestoinnille. Tästä syystä opiskelijan ajankäyttö on

³ Opintojen aikaista työssäkäyntiä voidaan selittää signaalinteorian avulla (Spence, 1973). Äärimmillään vietyinä opintojen aikainen työssäkäynti luo vain uuden signaalin, joka auttaa työnantajia erottamaan työssä olleet työnhakijat muista työnhakijoista. Opintojen aikainen työssäkäynti olisi näin vain lisäsignaali suoritettun tutkinnon ohella. Teorian mukaan signaalin erotteluvoima heikkenee opintojen aikaisen työnteon yleistyessä johtaen siihen, että opiskelijoiden on työskenneltävä entistä enemmän ja etsittävä entistä laadukkaampia työsuhteita työmarkkinoilla erottumisen lisäämiseksi.

keskeisessä roolissa, kun pohditaan työssäkäynnin hyötyjä niin yksilön kuin yhteiskunnan näkökulmasta.

Kaikki opiskeluun käytetty aika ei ole myöskään yhtä arvokasta. Työhön käytetyn ajan marginaalihyöty voi olla opiskelijalle huomattavasti korkeampi kuin opiskeluun käytetyn ajan marginaalihyöty, etenkin niiden opintojen osalta, jotka eivät ole valmistumisen tai tuottavuuden näkökulmasta keskeisiä. Tämä mahdollisuus johtaa lopputulemaan, että kohtuullinen määrä työssäkäynti kasvattaa opiskelijan saamaa hyötyä, mutta että tämä suhde kääntyy negatiiviseksi, kun työn määrä kasvaa suureksi. (mm. Neyt & Omey, 2019.)

Perinteiset mallit ovat teoreettisia yksinkertaistuksia tarkasteltavasta ilmiöstä. Missä määrin opintojen aikainen työssäkäynti on oppimista täydentävää, riippuu lukuisista niin opinnoista kuin työssäkäyntiin liittyvistä yksityiskohdista. Korkeakouluopiskelijat voivat olla lyhytnäköisiä, mikä voi johtaa päätöksiin ajankäytöstä, jotka eivät ole tulevaisuuden työuran kannalta parhaimpia. On lisäksi todennäköistä, että opiskelija joutuu tekemään päätöksiä opiskeluun ja työhön liittyen epätäydellisen informaatiovarassa. Opiskelija oppii vasta opintojensa myötä omat akateemisen kyvykkyytensä ja kiinnostuksen kohteensa. Samaan tapaan opiskelija oppii työssäkäynnin avulla omasta itsestään, joka voi muuttaa niin opiskeluun kuin työssäkäyntiin liittyviä käsityksiä (esim. Stinebrickner & Stinebrickner, 2003; Cameron & Heckman, 1998).

3.2 Empiirinen kirjallisuus

Opiskeluaikaisen työssäkäynnin vaikutuksia voidaan tutkia kokeellisesti vain erityistapaauksissa, sillä tämä edellyttäisi avoinna olevien työpaikkojen jakamista arpomalla opiskelijoille.⁴ Luultavasti tästä syystä työssäkäynnin vaikutuksista on suhteellisen vähän empiiristä tutkimustietoa. Opiskeluaikaista työssäkäyntiä tarkasteleva tutkimuskirjallisuus voidaan jakaa karkeasti ei-kausaalitutkimuksiin ja kausaalitutkimuksiin. Ei-kausaalitutkimukset kuvaavat opiskeluaikaisen työssäkäynnin yhteyttä erilaisiin tulemiin, vakioiden samalla havaittuja taustatekijöitä. Kausaalitutkimukset pyrkivät taas pääsääntöisesti hyödyntämään erilaista eksogeenista vaihtelua opiskeluaikaisessa työssäkäynnissä, joka auttaa sen ja tutkittavan vasteen syy-seuraussuhteen määrittä-

⁴ Kokeellinen tutkimusasetelma oli mahdollinen esimerkiksi Uruguayssa, missä valtion yritysten harjoittelupaikkoja jaettiin satunnaisesti 16–20-vuotiaille opiskelijoille. Opiskeluaikaisen työn havaittiin lisäävän nuorten tuloja ja työllisyyttä vielä ohjelman päättämisen jälkeen, mutta myös opintojen loppuun saattamista ja jatko-opintoihin hakeutumista (Le Barbanchon ym., 2023).

lyssä. Tällaisia muutoksia ovat esimerkiksi opintotukeen, lainaan tai lukukausimaksuihin tehtävät muutokset, jotka aiheuttavat mahdollisesti muutoksen opiskelijan työntarjonnassa.

Täydennämme seuraavaksi Neytin ja Omeyn (2019) kirjallisuuskatsausta, joka kuvaa työssäkäynnin vaikutusta opintoihin eri koulutusasteilla. Rajaamme kuitenkin toisen asteen koulutuksen ja tämän aikaisen työssäkäynnin tarkastelun ulkopuolelle ja otamme mukaan vain ne tutkimukset, jotka koskevat Eurooppaa. Yhdysvaltoja tarkastelevat tutkimukset työssäkäynnin vaikutuksista opintoihin ja valmistumisen jälkeisiin työmarkkinatulemiin ovat pääsääntöisesti yhtenevät eurooppalaisten tutkimustulosten kanssa (esim. Kalenkoski & Pabilonia, 2012; Wenz & Yu, 2010; Stinebrickner & Stinebrickner, 2003; Hotz ym., 2002). Katsauksen pääpaino on taloustieteen tutkimuksissa ja otamme mukaan myös muutamia ei-vertaisarvoituja työpapereita, sillä tutkimuksien lukumäärä on suhteellisen pieni.

Taulukko 1 kokoaa yhteen keskeisimmät tutkimukset kolmeen eri osakokonaisuuteen ryhmiteltynä. Näistä ensimmäinen tarkastelee opiskeluaikaisen työssäkäynnin yhteyttä opintoihin. Työssäkäynti voi vaikuttaa mm. opintopistekertymään, arvosanoihin, keskeyttämistodennäköisyyteen ja kurssivalintoihin. Tutkimukset ovat keskittyneet pääsääntöisesti tarkastelemaan opintopistekertymää ja esimerkiksi työssäkäynnin yhteydestä kurssivalintoihin tai helpompiin opintokokonaisuuksiin ei ole tietääksemme tutkimusta.

Toinen osakokonaisuus keskittyy tarkastelemaan opiskeluaikaisen työssäkäynnin lisäarvoa työmarkkinoilla. Työssäkäynnin vaikutuksen tulisi näkyä selvimmin heti opintojen jälkeen alentuneena työttömyysriskinä ja korkeampina tuloina. Työn liittymisellä omaan koulutusalaan on luultavasti myös merkitystä, sillä tällainen työssäkäynti voi täydentää opintojen aikana opittuja asioita muuhun työssäkäyntiin verrattuna enemmän. Tarkastelemme tästä syystä erikseen opintoihin liittyvän harjoittelun vaikutuksia taulukon alaosassa.

Työssäkäynnin vaikutusta opintoihin on tutkittu kirjallisuudessa laajemmin kuin työssäkäynnin valmistumisen jälkeisiä työmarkkinavaikutuksia. Opintojen aikaisen työssäkäynnin havaitaan olevan negatiivisessa yhteydessä opintopistekertymän, valmistustodennäköisyyden ja arvosanamenestyksen kanssa. Eri maista tulevat tutkimukset ovat kuitenkin menetelmiltään erilaisia ja ne mittaavat työssäkäyntiä eri tavoin. On epäselvää, kuinka hyvin eri tutkimukset onnistuvat kontrolloimaan yksöiden valikoitumista työhön. Tutkimuksista kaksi käyttää instrumenttimuuttuja-menetelmää (IV-menetelmä), joka oletusten täytyessä voi määrittää vaikutussuhteen opiskeluaikaisen työn ja tutkittavan tuleman välillä. Paikalliseen työttömyysasteeseen (Beffy ym., 2010)

ja opiskelijoiden elämäntyyliin (Body ym., 2014) pohjautuvat instrumenttimuuttajat eivät kuitenkaan välttämättä täytä menetelmän vaativia oletuksia. Tutkimukset löytävät, että työssäkäynnillä on negatiivinen vaikutus valmistumiseen.

Suomalaisesta näkökulmasta keskeisimmät tutkimustulokset ovat Paasiniemen (2015) tutkimus, joka tutkii Suomen opintotuen tulojen yhteyttä opintopistekertymään ja Avdicin ja Gartellin (2015) tutkimus, joka keskittyy Ruotsin opintotuki uudistuksen vaikutusten arvioimiseen.

Paasiniemi (2015) tutkii työssäkäynnin ja opintopistekertymän välistä yhteyttä käyttäen apuna vuoden 2008 opintotuen tulojen nostoa, jonka Kosonen ja Matikka (2020) ovat osoittaneet vaikuttaneen työntekoon selvästi. Tulosten mukaan tulojen niukasti ylittäneet opiskelijat suorittavat selvästi vähemmän opintopisteitä kuin rajan alle jääneet opiskelijat. Tulosten perusteella ei ole kuitenkaan mahdollista sanoa, että kuinka paljon kyse on opiskelijoiden valikoitumisesta yli tulojen ja mikä osuus on työssäkäynnin vaikutusta opintopisteisiin.

Avdic & Gartell (2015) keskittyvät tutkimuksessaan vuoden 2001 opintotuen uudistukseen, joka nosti huomattavasti opintotuen tuloja tiukentaen samalla opintolainan maksuehtoja. Uudistus loi näin merkittäviä kannustinmuutoksia lisätä opintojen aikaista työntekoa. Tulosten mukaan reformi lisäsi suhteessa enemmän niiden opiskelijoiden työssäkäyntiä, jotka tulevat ei-keuhakoulutetusta perheestä. Samalla uudistus kasvatti opiskelijoiden vuosittaista opintopistekertymän eroa ryhmien välillä (vanhempien koulutustaustan mukaan) noin 10 prosentilla. Lisääntyneen työssäkäynnin vaikutus opintojen jälkeiseen työuraan jää tutkimuksessa epäselväksi.

Suomalaiset opintojen jälkeisen aikaan paneutuvat tutkimukset ovat keskittyneet heti valmistumisen jälkeisiin vuosiin, jolloin opiskeluaikaisen työssäkäynnin vaikutuksen tulisi näkyä selvimmän. Häkkinen (2006) tutkii opiskeluaikaisen työssäkäynnin vaikutusta työllisyyteen ja tuloihin kolmen vuoden ajalta yliopistosta valmistumisen jälkeen. Tulosten mukaan opiskeluaikainen työssäkäynti lisää työtuloja muttei työllisyyttä, ja vaikutus häviää vuosi valmistumisvuoden jälkeen. Johtopäätöksissään Häkkinen (2006) näkee opiskeluaikaisen työssäkäynnin hyödyt pieninä suhteessa haittoihin, joita mahdollinen valmistumisen viivästyminen aiheuttaa.

Karhunen (2015) toistaa Häkkisen tutkimuksen väitöskirjassaan ottaen tarkasteluun mukaan myös ammattikorkeakouluista valmistuneet. Tutkimuksessaan hän ei löydä selvää tulosta yliopisto-opiskelijoille, mutta opiskeluaikainen työssäkäynti on yhteydessä korkeimpiin ansiotuloihin heti valmistumisvuoden jälkeen ammattikorkeakouluista valmistuneille. Myöhemmin tällaista vaikutusta ei kuitenkaan näy.

Taulukko 1. Tiivistelmä kirjallisuudesta

Tutkimus	Maa	Päätulema	Työssäk. mitta	Menetelmä	Päätulos
Työssäkäynnin vaikutukset opintoihin					
Joensen (2007)*	Tanska	Valmistumien	Työkuukaudet	Rak. malli	Neg. vaikutus
Rochford ym. (2009)	Irlanti	Arvosanat	Työtunnit/vk	OLS	Neg. vaikutus
Beffy ym. (2010)	Ranska	Valmistuminen	Työtunnit/vk	IV	Neg. vaikutus
Beerkens ym. (2011)	Viro	Valmistuminen	Työtunnit/vk	Logit	Neg. vaikutus, jos >25h
Body ym. (2014)	Ranska	Valmistuminen	Työtunnit/vk	IV	Neg. vaikutus, jos >8 h
Triventi (2014)	Italia	Opintopisteet	Kategorinen	Binomial	Neg. vaikutus
Theune (2015)	Saksa	Valmistuminen	Kategorinen	Cox Hazard	Neg. vaikutus
Paasiniemi (2015)*	Suomi	Opintopisteet	Tulorajan ylitys	Buching	Neg. vaikutus
Avdic & Gartell (2015)	Ruotsi	Opintopisteet	Vuosiansiot	FE	Neg. vaikutus
Behr ym. (2016)	Saksa	Valmistuminen	Kategorinen	Kaltaistus	Neg. vaikutus
Baert ym. (2017)	Belgia	Opintopisteet	Työtunnit/vk	OLS	Neg. vaikutus, jos ei op. liittyvä
Työssäkäynnin vaikutukset valmistumisen jälkeisiin työmarkkinatulemiin					
Häkkinen (2006)	Suomi	Vuosiansiot	Työkuukaudet	IV	Pos. vaikutus, lyhytaikainen
Geel ym. (2012)	Sveitsi	Työttömyys	Työkuukaudet	OLS	Pos. vaikutus, jos opintoihin liittyvä
Karhunen (2015) *	Suomi	Vuosiansiot/ työllisyys	Työkuukaudet	IV	Pos. vaikutus AMK, lyhytaikainen
Baert ym. (2016)	Belgia	Kutsu työ- haastatteluun	Työkokemus, eri variaatioita	RCT työnantajille	Ei vaikutusta
Haapanen ym. (2017)	Suomi	Liikkuvuus	Työkuukaudet	OLS	Neg. yhteys
van Belle ym. (2020)	Belgia	Kutsu työ- haastatteluun	Työkokemus, eri variaatioita	RCT HR ammattilaisille	Kesän aikainen työ pos., eroja työn laadussa.

Tutkimus	Maa	Päätulema	Työssäk. mitta	Menetelmä	Päätulos
Työharjoittelun vaikutukset työmarkkinatulemiin					
Saniter ym. (2014)*	Saksa	Kuukausiansiot	Pakollinen harjoittelujakso	IV	Pos. vaikutus
Virkola (2021)*	Suomi	Työpaikan laatu ja tulot	3kk tuettu harjoittelujakso	RCT	Pos. vaikutus
Baert ym. (2021)	Belgia	Kutsu työhaastatteluun	Vapaaehtoinen harjoittelujakso	RCT työnantajille	Pos. vaikutus

* Tutkimukset ovat työpapereita tai väitöskirjan osia.

Van Belle ym. (2020) tutkivat opiskeluaikaisen työssäkäynnin merkitystä belgialaisten HR ammattilaisten näkökulmasta tarjoamalla erilaisia vaihtoehtoja työnhakijoiden taustaan liittyen. Kokeilun tulosten mukaan työnhakijat, joilla on työkokemusta opintojen ajalta, saavat kutsun todennäköisemmin työhaastatteluun kuin hakijat, joilla ei ole kokemusta. Todennäköisyys saada kutsu työhaastatteluun riippuu kuitenkin opiskeluaikaisen työn ajoituksesta. Mikäli työkokemus on lukuvuoden opintojen ajalta, eikä lomien ajalta, niin työkokemus ei lisää työhaastatteluun pääsyä.

Taulukon 1 alin osa esittelee kolme tutkimusta, jotka keskittyvät opintojen aikaiseen harjoittelujaksoon. Tutkimuksista kaksi perustuu kokeelliseen tutkimusasetelmaan. Tulosten mukaan opintojen aikainen harjoittelujakso vaikuttaa positiivisesti valmistumisen jälkeisiin työmarkkinatulemiin. Virkola (2021) löytää, että suomalaisen korkeakoulun tukema työharjoittelu johtaa valmistumisen jälkeen todennäköisemmin pääsyyntä omaan koulutusalan työhön, joissa on keskimääräistä korkeammat ansiot. Baert ym. (2021) tekevät satunnaiskokeen belgialaisille työnantajille. Tulosten mukaan ne työnhakijat, joilla on ansioluettelossaan yliopisto-opintojen aikainen työharjoittelujakso, saavat 13 prosenttia todennäköisemmin kutsun työhaastatteluun.

3.3 Muuta kirjallisuutta Suomesta

Suomesta löytyy myös ei-taloustieteellistä tutkimuskirjallisuutta opintojen aikaisesta työssäkäynnistä. Tutkimukset ovat painottaneet, että opiskelijoiden opintoihin kuulumaton työkokemus edistää ja syventää heidän oppimistaan myös tutkinto-ohjelmissa (Tuononen ym., 2016; Virtanen ym., 2009). Opiskelijoiden työssäkäyntiin liittyvän tutkimuksen mukaan opiskelijoiden työssäkäynnin – siellä hankitun kokemuksen ja osaamisen – hyödyntäminen korkeakouluopinnoissa on kuitenkin vielä vähäistä (Vanhanen-Nuutinen ym., 2016). Opiskelijoiden opintojen aikaista työssäkäyntiä kutsutaankin

muun muassa henkilökohtaiseksi projektiksi (Vanhanen-Nuutinen ym., 2016) ja investoinniksi (Koskinen, 2015) tulevaan. Termeistä näkyy tilanne opintojen aikaisessa työssäkäynnissä: se on opinnoista erillistä toimintaa, jota jokainen työssäkäyvä opiskelija tekee omaksi ilokseen ja hyödykseen (Koskinen, 2015; Vanhanen-Nuutinen ym., 2016; Vanttaja, 2012).

Korkeakoulutuksessa kuitenkin on tai sinne on kehitetty joustavia käytäntöjä, jotka mahdollistavat opiskelijoiden säännöllisen työssäkäynnin kokopäiväisen opiskelun ohessa (Vanhanen-Nuutinen ym., 2016). Valtakunnallisesti korkeakoulut ovat tietoisesti pyrkineet joustavoittamaan koulutuksensa rakenteita (Lakka, 2019). Tämä näkyy esimerkiksi mahdollisuutena suorittaa opintopisteitä myös muissa korkeakouluissa sekä mahdollistavat hakea avoimen korkeakoulutuksen polkuopintojen kautta varsinaiseksi tutkinto-opiskelijaksi korkeakouluun. Yksittäisillä aloilla ja jopa yksittäisissä oppiaineissa koulutusta ja opintoja muokataan opiskelijoiden työssäkäynnin seurauksena. Esimerkiksi oikeustieteen alalla opiskelijoiden työssäkäynti näkyy siten, että opiskelijat varsinkin opintojensa loppupuolella toivovat opetuksen tapahtuvan vasta illalla (Halila, 2020).

Omaan alaan lukeutuvaa työkokemustaan korkeakouluopiskelija voi hakea osaksi tutkinto-opintojaan myös aiemman hankitun osaamisen hyväksiluvun (AHOT) avulla (Haapaniemi ym., 2020; Vehkala & Härkönen, 2020). Hyväksilukemisia hyödynnetään korkeakouluissa yhä enemmän, mutta niiden käytännöt vaihtelevat voimakkaasti korkeakouluittain ja tutkinnoittain (Haapaniemi ym., 2020). Systemaattisiakin, kokonaista korkeakoulujärjestelmää koskevia käytäntöjä työkokemuksen hyväksi lukemisesta on kehitetty. Ammattikorkeakouluissa kehitetyssä ja hyödynnetyssä opinnollistamisessa opiskelijan opintojen aikana kertynyt työkokemus muutetaan erilaisten periaatteiden mukaan opintopisteiksi ja sitä myöten opiskelijan on mahdollista liittää työkokemus osaksi suorittamaansa ammattikorkeakoulututkintoa (Kotila, 2020; Mäki ym., 2017).

4 Opiskeluaikainen työssäkäynti rekisteriaineistojen valossa

4.1 Tutkimusaineisto

Tarkastelemme korkeakouluopiskelijoiden työssäkäyntiä ennen opintoja ja opintojen aikana pitkittäisellä vuosittaisella rekisteripaneeliaineistolla. Aineiston pohjana käytetään Tilastokeskuksen opiskelijamoduulia (EDUC_OPISK). Moduuli sisältää tiedot jokaisesta kunakin vuonna 20.9 kirjoilla olevasta opiskelijasta, jonka opinnot ovat tutkintoon johtavia. Aineistomme keskittyy tässä tarkastelussa aloitettuihin opintoihin vuosina 2000–2020.

Jokaiselle opiskelijalle on aineistossamme määritetty ainoastaan ensimmäinen tutkintoon johtava aloitettu opinto vuosina 2000–2020. Vaikka opiskelijalla olisi vuosien 2000–2020 aikana useampia aloitettuja opintoja, opintojen aloitusvuosi on kiinnitetty ensimmäiseen aloitettuun tutkintoon johtavaan opintoon. Jos ensimmäisenä vuonna opiskelija on aloittanut enemmän kuin yhden tutkintoon johtavan opinnon, valitaan näistä ensin myöhemmin aloitettu, ja sen jälkeen korkein koulutusaste. Näin ollen yliopisto-opinnot valitaan pääsääntöisesti ammattikorkeakouluopintojen sijasta, jos molemmat opinnot ovat tutkintoon johtavia ja ne molemmat ovat aloitettu esimerkiksi syyslukukaudella.

Tilastokeskuksen opiskelijamoduulista muodostettu paneeliaineisto vuosille 2000–2020 sisältää seuraavat tiedot:

- ensimmäisten korkeakouluopintojen aloitusvuosi
- ikä
- kansalaisuus
- koulutusala sekä -aste
- oppilaitostyyppi (ammattikorkeakoulu vai yliopisto)

Opiskelijamoduuli sisältää tiedon muun muassa opintojen aloitusvuodesta, mutta valmistumisajankohdasta vastaavaa tietoa siinä ei ole. Tätä varten on opiskelijamoduulista kerättyyn paneeliaineistoon liitetty valmistumisvuosi tutkintorekisterin (EDUC_TREK) avulla. Valmistumisvuodeksi on yliopisto-opiskelijoille valittu ensimmäisen suoritettun ylemmän korkeakoulututkinnon suoritusvuosi ja vastaavasti ammat-

tikorkeakouluopiskelijoille ensimmäisen suoritettun alemman korkeakouluopinnon suoritusvuosi. Tämä tarkoittaa sitä, että tarkasteluissamme yliopisto-opiskelijat katsotaan valmistuneiksi vasta maisterintutkinnon suorittamisen jälkeen.

Yllä olevaan paneeliaineistoon on lisäksi liitetty muuttujia kolmesta eri Tilastokeskuksen FOLK-henkilöaineiston moduulista: tulotietomoduulista (FOLK_TULO), perustietomoduulista (FOLK_PERUS) sekä jaksotiedot -moduulista (FOLK_JAKSOT). Tulotietomoduulista saadaan jokaiselle opiskelijalle vuosittaiset palkkatulot. Kaikki palkkatulot on inflaatiokorjattu vuoden 2020 hintoihin. Perustietomoduulista saadaan tieto opiskelijoiden työttömyyskuukausista kunakin vuonna. Työttömyyskuukaudet lasketaan toteutuneiden työttömyyspäivien mukaan. Lopuksi jaksotiedot -moduulista voidaan laskea jokaiselle opiskelijalle kunkin vuoden työssäolokuukaudet sekä saada selville vuoden pisimmän työsuhteen työnantaja. Työssäolokuukaudeksi määritetään kaikki ne kuukaudet, joissa opiskelija on vähintään 14 päivän työsuhteessa yhteen tai useampaan yritykseen. Vuoden pisin työsuhde lasketaan yhteenlaskettujen työsuhdepäivien avulla. Näin opiskelijalle saadaan määriteltyä työnantaja myös tilanteissa, jolloin työsuhde on alle 6 kuukautta eikä se ulotu vuoden viimeiselle viikolle. Tyypillisesti tällaisia töitä ovat esimerkiksi opiskelijoilla tavanomaiset kesätyöt. Palkkatulo, työttömyyskuukaudet, työllisyyskuukaudet sekä työnantajatunnus on saatavilla jokaiselle opiskelijalle vuosille 1997–2020.

Opinto- ja työmarkkinamuuttujien lisäksi paneeliaineistoon on lisätty tieto kunkin yritysmuotoisen työnantajan tuottavuudesta. Kyseinen tieto saadaan laskettua Tilastokeskuksen tilinpäätöspaneelistä (FIRM_FSS). Tilinpäätöspaneeli tarjoaa tiedon yritysten jalostusarvosta ja henkilökunnan määrästä. Jalostusarvo on euromääräinen summa korjatusta käyttökatteesta, palkoista ja muista henkilöstökuluista. Henkilökunnan määrä on peräisin yritysrekisteristä, ja se on johdettu henkilöstön palkoista, jos tarkkaa tietoa ei ole saatavilla. Kunkin yrityksen tuottavuus saadaan tällöin kaavalla:

$$\text{yrityksen tuottavuus} = \frac{\text{jalostusarvo}}{\text{henkilökunnan määrä}}$$

Tuottavuus on laskettu jokaiselle rekisterin yritykselle ja jokaiselle vuodelle erikseen. Tämän jälkeen yritykset on jaettu vuosittain viiteen yhtä suureen ryhmään tuottavuuden mukaan, kvintiileihin. Kyseinen kategorinen tuottavuusmuuttuja on lopuksi lisätty opiskelijapaneeleihin.

Tulevissa tarkasteluissa opiskelijapaneeleihin on tehty muutama rajaus. Jokainen tarkastelu tehdään aina yliopisto-opiskelijoille ja ammattikorkeakouluopiskelijoille erikseen. Kyseiset opinnot eroavat niin kestoaltaan kuin luonteeltaan toisistaan, joten on luontevaa tarkastella molempia opintoja erikseen. Samoin ammattikorkeakouluun

jatkaa enemmän jo työelämässä olevia ammatin saaneita. Lisäksi tulevissa tarkastelussa on mukana ainoastaan 30-vuotiaana tai sitä nuorempina ensimmäisen korkeakouluopinnon aloittaneet opiskelijat. Myös kansainväliset opiskelijat on rajattu tarkastelun ulkopuolelle; mukana on ainoastaan opintojen aloitusvuonna Suomen kansallisuuden omaavat opiskelijat. Kyseinen ryhmä on varsin pieni koko opiskelijapopulaatioon nähden; lisäksi kansainvälisten opiskelijoiden tiedoissa on varsin paljon puutteita.

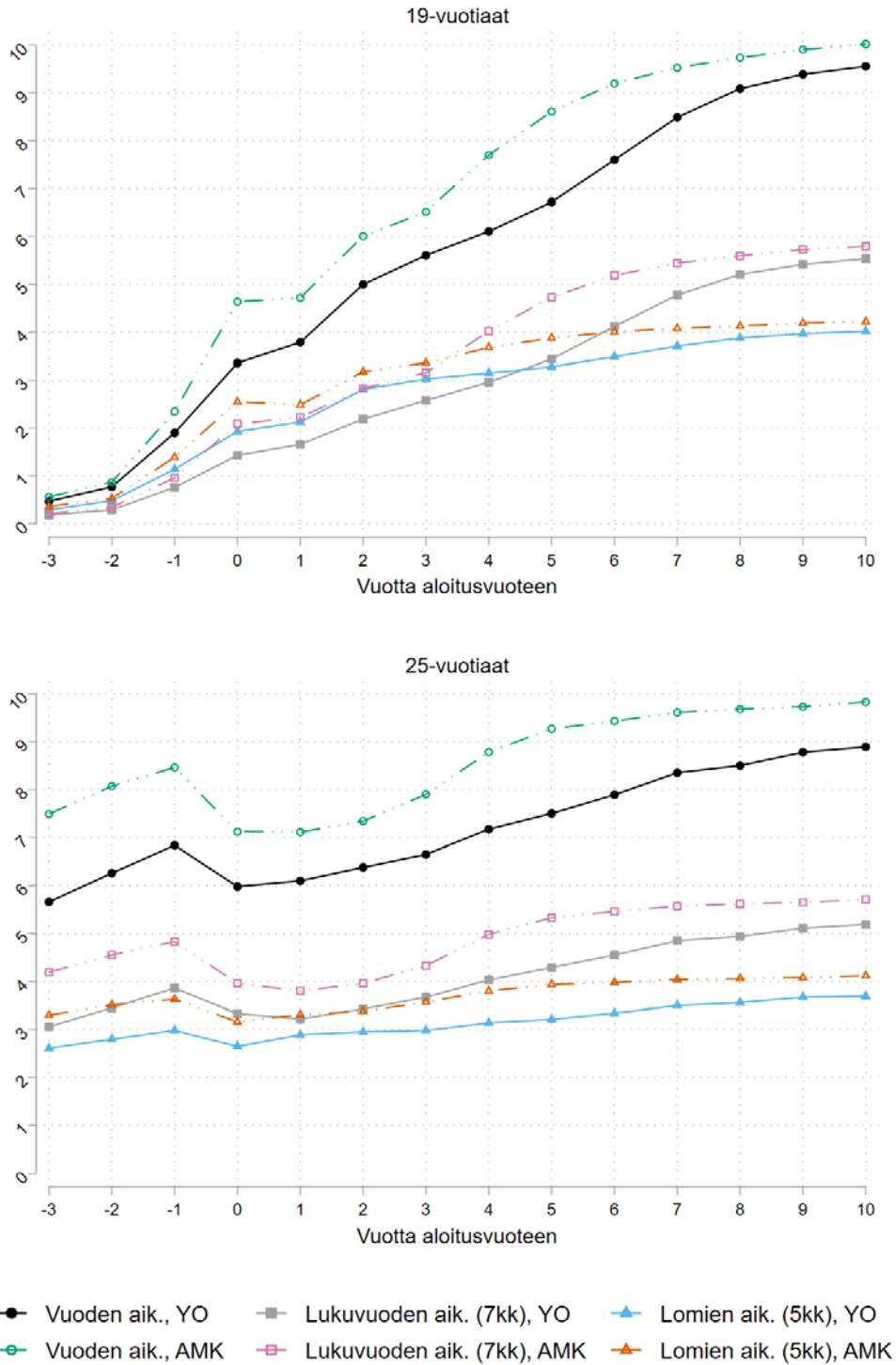
4.2 Opiskelijoiden työssäkäynti

Aloitamme tarkastelumme keskittymällä korkeakouluopiskelijoiden työssäkäyntiin aikaisempaa tarkemmalla tasolla. Esimerkiksi Tilastokeskuksen aikaisemmin tuottama tilasto opintojen aikaisesta työssäkäynnistä perustui vuoden viimeisen viikon tietoihin (SVT 2020). Kuviossa 1 esitetään keskimääräiset työssäkäyntikuukaudet 19 ja 25-vuotiaana opintonsa aloittaneille opiskelijoille. Koko vuoden aikaisten työssäkäyntikuukausien lisäksi esitetään kuvassa erikseen lukuvuoden ja lomien aikaiset keskimääräiset työssäkäyntikuukaudet. Lukuvuosi sisältää tässä määritelmässä seitsemän kuukautta: tammi–huhtikuun ja syys–marraskuun välisen ajan. Lomien aikaisia kuukausia on viisi: touko–elokuun väliset kuukaudet sekä joulukuu.

Kuviosta 1 nähdään, että ammattikorkeakoulun aloittavilla opiskelijoilla on keskimääräisiä työskentelykuukausia yliopisto-opiskelijoita enemmän. Tämä on nähtävissä sekä 19-vuotiaana että 25-vuotiaana opintonsa aloittavien ikäryhmissä. Opintonsa 19-vuotiaana aloittavilla työskentelykuukausien kasvu juuri ennen opintoja ja niiden aikana on varsin ripeää. Tämä on ymmärrettävää, sillä täysi-ikäisyyden myötä pidempien kesätöiden ja muiden osa-aikaisuuksien tekeminen lisääntyy. Puolestaan 25-vuotiaana opintonsa aloittavilla ennen opintoja kertyviä keskimääräisiä työskentelykuukausia on nuorempia ikäkohortteja enemmän, noin 7–8 kuukautta vuodessa. Ensimmäisinä opiskeluvuosina tehtyjen työkuukausien määrä hieman laskee, mutta saavuttaa ennen opintoja syntyneen huippunsa neljäntenä vuotena aloitusvuodesta.

Nuorempina opintonsa aloittaneilla suurempi osa ennen opintoja ja opintojen alkuvaiheessa tehtävistä työskentelykuukausista ajoittuu lomien aikaan. Käänteinen tapahtuu opintojen loppupuolella. Ammattikorkeakouluopiskelijoilla lukuvuoden aikaisia työskentelykuukausia on lomien aikaisiin nähden enemmän neljännessä vuodesta lähtien. Vastaavasti yliopisto-opiskelijoilla lukuvuoden aikaiset työskentelykuukaudet nousevat määrällisesti lomien aikaisten ohi viidentenä vuotena aloitusvuodesta.

Kuvio 1. Opiskelijoiden keskimääräiset työskentelykuukaudet, 19 ja 25-vuotiaana vuosina 2000–2020 opintonsa aloittaneet

4.3 Työssäkäynti ikäryhmittäin

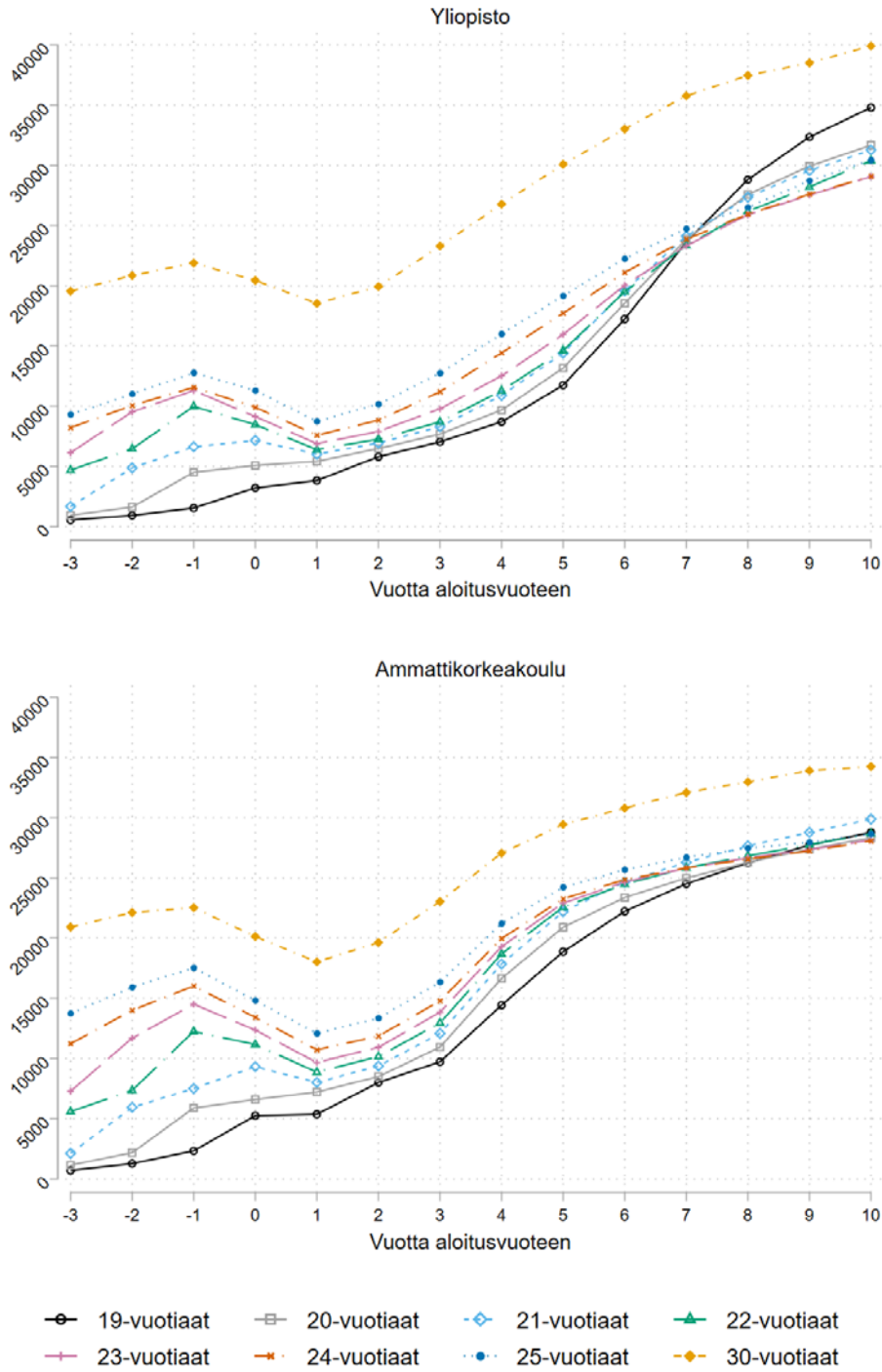
Kuviossa 2 kuvataan eri ikäisten opiskelijoiden euromääräisiä palkkatuloja opintojen aloitusvuoteen nähden. Kuva sisältää kaikki vuosina 2000–2020 opintonsa aloittaneet. Ylhäällä esitetään yliopistossa opintonsa aloittaneet ja alhaalla ammattikorkeakouluopiskelijat.

Mitä vanhempana ensimmäiset korkeakouluopintonsa aloittaa, sitä suuremmat palkkatulot opiskelijalla on ennen opintoja ja niiden aikana. Tästä hyvä esimerkki on 30-vuotiaana ensimmäiset korkeakouluopintonsa aloittaneet; heidän palkkatulonsa ovat selvästi muita korkeammat ennen opintoja, niiden aikana sekä niiden jälkeen. Näiden opiskelijoiden populaatio on kuitenkin varsin pieni, sillä tarkastelussamme katsotaan ainoastaan ensimmäisiä aloitettuja korkeakouluopintoja. Lisäksi näiden opiskelijoiden elämäntilanne on luultavasti kovin erilainen esimerkiksi 19-vuotiaana opintonsa aloittaviin nähden.

Opintojen aloitusvuonna käytännössä jokaisessa ikäryhmässä palkkatulot laskevat hetkellisesti. Käänteinen palkkojen kasvuun tapahtuu noin kahden vuoden kuluttua opintojen aloittamisesta. Moni opiskelijaksi päätyvä näyttäisi siis opintojen alussa vähentävän työskentelyä verrattuna opintoja edeltävään tilanteeseen. Varsinkin vanhempana opinnot aloittavilla voi opintojen aloittamiseen liittyä suurempi vaihtoehtoiskustannus palkkatulojen laskiessa kuin nuoremmilla opintojen aloittajilla.

Yliopisto-opiskelijoilla on nähtävissä eroja aloitusiän suhteen opintojen aikaisissa palkkatuloissa. Esimerkiksi kolmantena kokonaisuutena opiskeluvuotena 19-vuotiaana opintonsa aloittaneiden keskimääräiset palkkatulot ovat noin 7 040 euroa, kun se vastaavasti 25-vuotiaana aloittaneilla on samana ajankohtana noin 12 740 euroa. Ammattikorkeakouluopiskelijoilla palkkatulot kolmantena opintovuotena ovat 19-vuotiaana aloittaneilla 9 720 euroa ja vastaavasti 25-vuotiaana opintonsa aloittaneilla 16 350 euroa. Mitä pidemmälle opintojen aloitusvuodesta edetään, sitä pienemmäksi tuloerot kuitenkin kapenevat eri ikäisten aloittajien välillä. Ammattikorkeakouluopiskelijoilla palkkatulojen erot eri ikäisillä alkavat pienentyä voimakkaasti opintojen tavoiteajan (3,5–4 vuotta) jälkeen. Kaksi vuotta tavoiteajan jälkeen (6 vuotta aloitusvuodesta) ero palkkatuloissa 19 ja 25-vuotiaana opintonsa aloittaneilla on noin 3 460 euroa 25-vuotiaiden hyväksi. Samankaltainen ilmiö on nähtävissä myös yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa. Yliopisto-opiskelijoilla palkkatulojen ero 19 ja 25-vuotiaana aloittaneiden välillä kaksi vuotta tavoiteajan jälkeen (7 vuotta aloitusvuodesta) on enää vain 1 110 euroa. Tästä vuoden kuluttua 19-vuotiaana aloittaneet ohittavat 25-vuotiaana aloittaneet keskimääräisissä palkkatuloissa.

Kuvio 2. Opiskelijoiden keskimääräiset palkkatulot euroissa opintojen aloitusiän mukaan, vuosina 2000–2020 opintonsa aloittaneet

Esittelemme Liitteessä vastaavanlaisen kuvion opiskelijoiden työskentelykuukausista eri ikäkohorteille (Liite, Kuvio1). Erot eri ikäisinä opintonsa aloittaneiden välillä ovat suurimmillaan juuri ennen opintojen aloitusta. Nämä erot kuitenkin kaventuvat mitä pidemmälle opinnot etenevät. Jos tarkastellaan kuvion loppupäätä, ei suuria eroja 19–25-vuotiaiden välillä ole enää nähtävissä. Lisäksi, kuten keskimääräisillä palkkatuloilla, opintojen aloitus laskee hetkellisesti keskimääräisten työskentelykuukausien määrä lähes kaikissa ikäkohorteissa. Nämä yllä mainitut ilmiöt ovat nähtävissä sekä ammattikorkeakouluopiskelijoilla että yliopisto-opiskelijoilla.

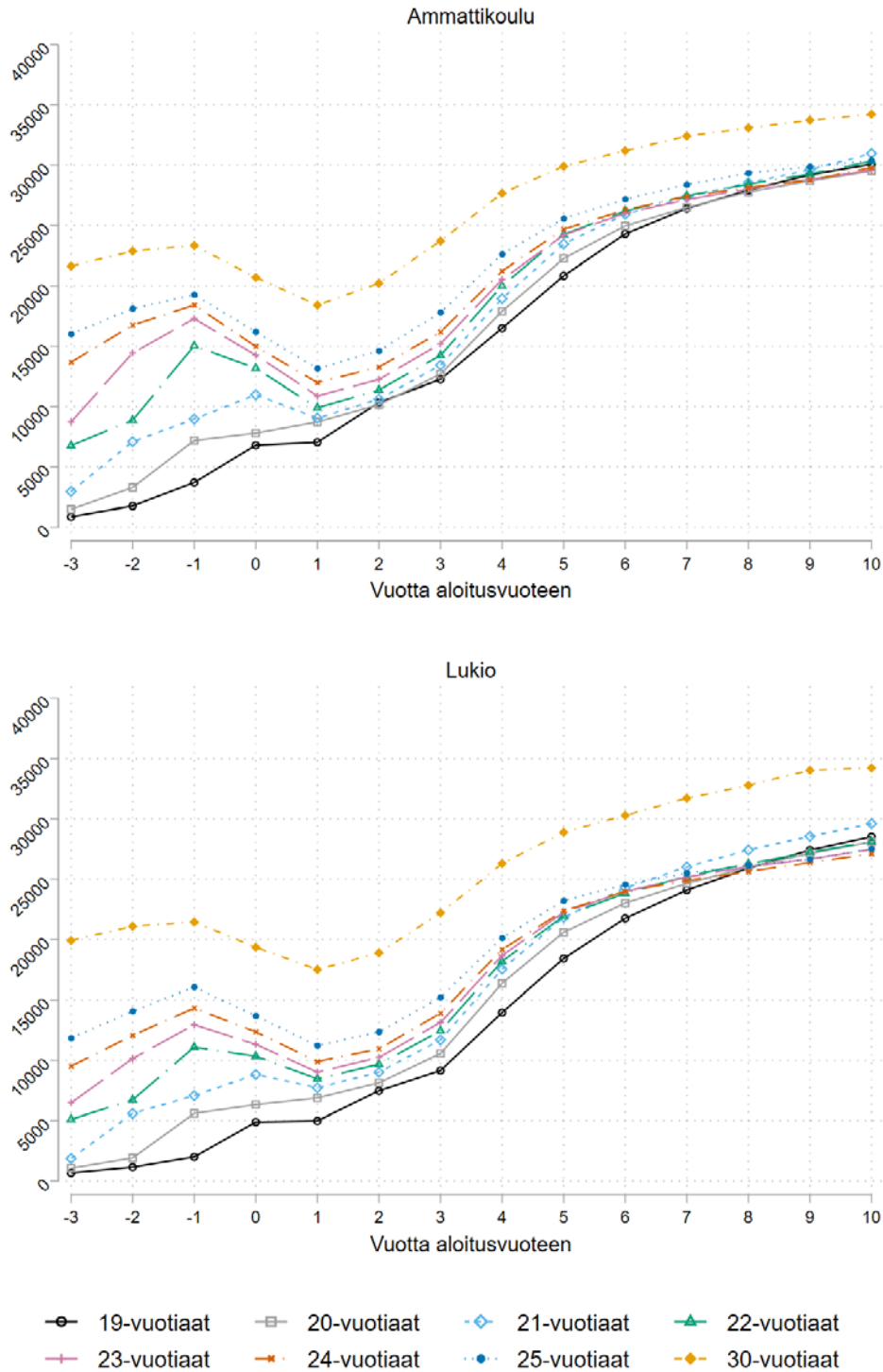
Liitteen kuviossa 2 toistetaan tarkastelu keskimääräisten työttömyyskuukausien avulla. Kuviossa nähdään, että ennen opintojen aloittamista vanhemmilla ikäryhmillä työttömyyskuukausia esiintyy selvästi enemmän nuorempiin nähden. Esimerkiksi opintonsa 19-vuotiaana aloittavilla opintojen aloitusta edeltävänä vuotena työttömyyskuukausia on varsin vähän. Keskimääräiset työttömyyskuukaudet vähenevät selvästi opintojen alkaessa. Opintokohtaisten tavoiteaikojen jälkeen työttömyyskuukaudet kuitenkin taas lisääntyvät. Lisäksi on nähtävissä, että nuorempana opintonsa aloittavilla työttömyyskuukaudet jäävät matalammalle tasolle kuin vanhempana aloittavilla.

Tarkastelemme vielä palkkatulojen kehitystä ajallisesti hajautettuna. Liitteen kuviossa 3 on esitetty palkkatulojen kehitys viiden vuoden aloituskohorteissa. Käytetyt kohortit ovat vuosina 2000–2004, 2005–2009, 2010–2014 ja 2015–2019 opintonsa aloittaneet. Tällä tavoin voidaan arvioida ajan tuomaa vaikutusta keskimääräisten palkkatulojen kehitykseen. Ammattikorkeakouluopinnot aloittavilla ei palkkatuloissa ole havaittavissa suurta vaihtelua eri aikaperiodeina opintojen aikana ja niiden jälkeen. Ennen opintojen aloitusta vanhempana aloittavien palkkatulot ovat kuitenkin kasvaneet 2000-luvun edetessä.

Yliopisto-opinnot 19–25-vuotiaana aloittavilla on nähtävissä palkkatulojen erojen kaventumista 2000-luvun edetessä. Ensimmäisellä periodilla, vuosina 2000–04 opintonsa aloittaneilla, palkkatulot olivat sitä suurempia opintojen aikana, mitä vanhempana opinnot aloitettiin. Tuolloin kolmantena täytenä opiskeluvuotena 25-vuotiaana aloittaneet tienasivat noin 7 500 euroa 19-vuotiaana aloittaneita enemmän. Vuosina 2015–19 aloittaneilla ero 19 ja 25-vuotiaiden välillä oli enää hieman yli 4 000 euroa. Näyttää siltä, että eri ikäisenä yliopisto-opinnot aloittaneiden työmarkkinakäyttäytymisen opintojen aikana on ajan kuluessa yhdenmukaistunut.

Kuvio 3 esittää keskimääräiset palkkatulot ammattikorkeakouluopiskelijoille opiskelijoiden aikaisemman koulutustaustan mukaan. Ylempänä on palkkatulojen kehitys ammattikoulun käyneille ammattikorkeakouluopiskelijoille ja alempana vastaavasti lukion käyneille. Ennen opintoja ja opintojen aikana ammattikoulun käynneillä palkkatulot ovat keskimäärin lukion käyneitä enemmän. Ero kuitenkin tasaantuu siirryttäessä kauemmaksi aloitusvuodesta.

Kuvio 3. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskimääräiset palkkatulot euroissa opintojen aloituksen ja koulutusväylän mukaan, vuosina 2000–2020 opintonsa aloittaneet

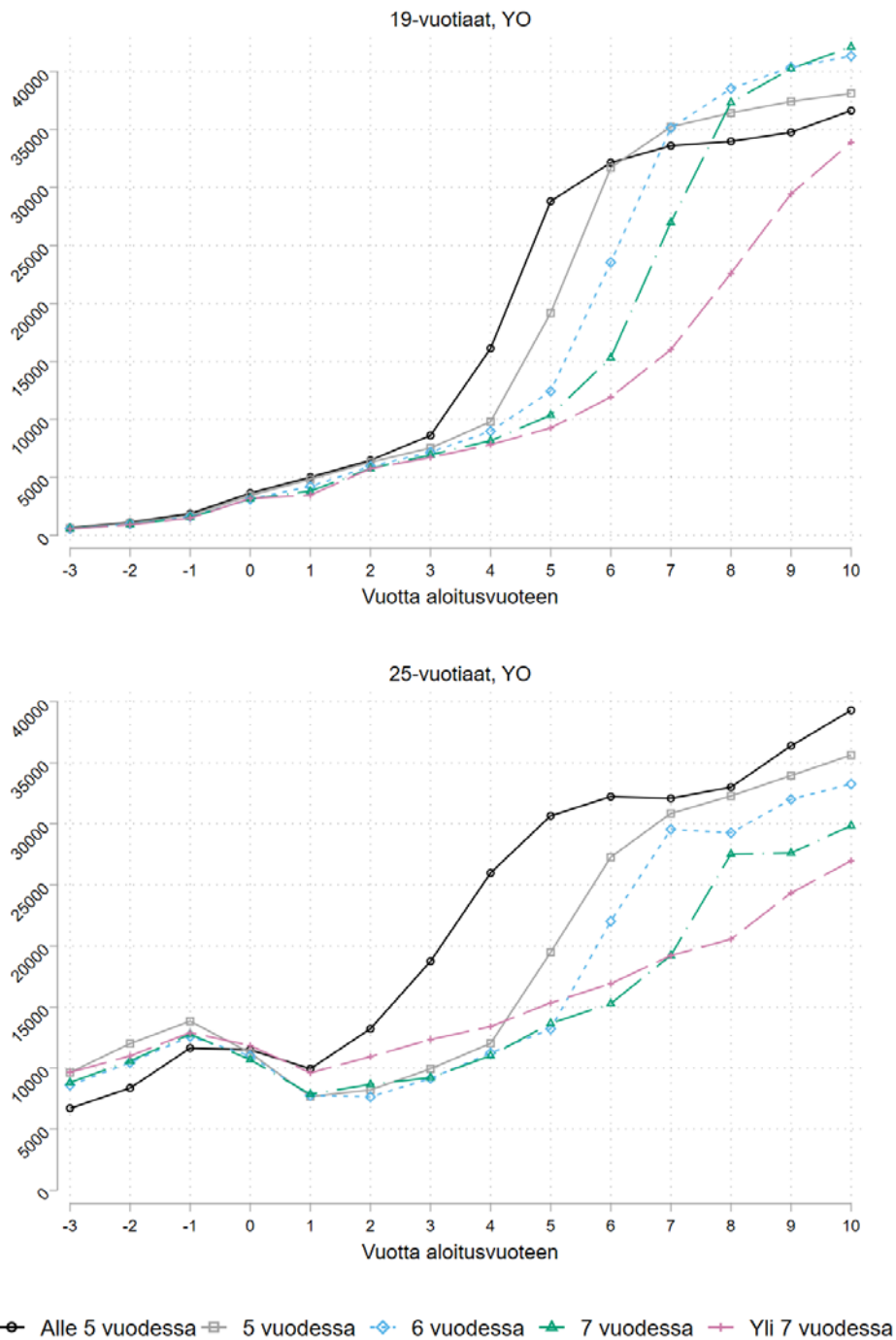
Aikaisemmissa kuvioissa keskimääräisiä palkkatuloja tarkastellaan ilman ehtoa valmistumisesta. Kuviot ovat sisältäneet kaikki ensimmäisen korkeakouluopinnon aloittaneet opiskelijat. Osa näistä valmistuu nopeasti, osa hitaammin ja jotkut lopettavat opinnot tyystin kesken. Seuraavissa kuviossa keskimääräisiä palkkatuloja tarkastellaan ehdolla, että opiskelija on valmistunut tietyssä ajassa. Tarkastelun tarkoitus on kuvata keskimääräistä palkkatulon muutosta, joka tapahtuu vuosituloissa valmistumisen yhteydessä.

Kuviossa 4 esitetään valmistuvien yliopisto-opiskelijoiden keskimääräiset palkkatulot. Kuvio sisältää ainoastaan 19 ja 25-vuotiaana opintonsa aloittaneet viidessä eri valmistumiskategoriassa. Valmistumiskategoriat yliopisto-opiskelijalle ovat: alle viidessä vuodessa valmistuneet, viidessä vuodessa valmistuneet, kuudessa vuodessa valmistuneet, seitsemässä vuodessa valmistuneet ja yli seitsemässä vuodessa valmistuneet.

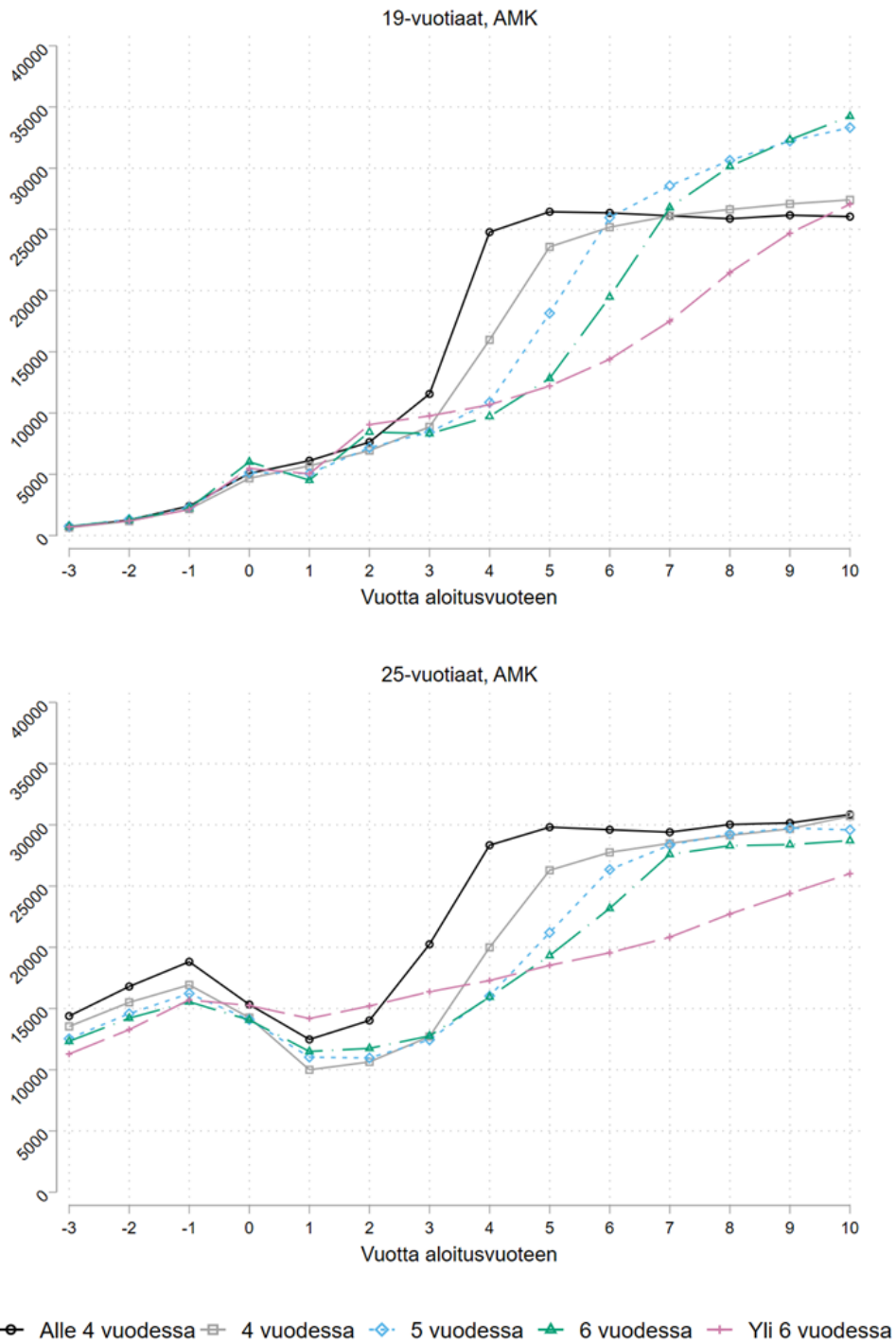
Kuviosta nähdään, että keskimääräisissä palkkatuloissa on nähtävissä selvät tasonousut valmistumisvuoden yhteydessä. Yliopisto-opintonsa 19-vuotiaana aloittavilla palkkatulojen kehitys on ennen opintoja ja opintojen alkupuolella samanlaista kaikissa valmistumiskategorioissa. Erkaantuminen tapahtuu valmistumisen yhteydessä. Esimerkiksi alle viidessä vuodessa valmistuneilla on valmistumisen jälkeen (4 vs. 5 vuotta aloitusvuodesta) nähtävissä 87 prosentin kasvu keskimääräisissä palkkatuloissa. Viidessä vuodessa valmistuneilla vastaava keskimääräisten palkkatulojen kasvu valmistumisen jälkeen on jopa 96 prosenttia. Myös tätä myöhemmin valmistuneilla kasvu on valmistumisen jälkeen merkittävä; kuudessa vuodessa valmistuneilla palkkatulot kasvavat 89 prosenttia ja seitsemässä vuodessa valmistuvilla 76 prosenttia edellisvuoteen verrattuna.

Opintonsa 25-vuotiaana aloittavilla muutokset palkkatuloissa valmistumisen jälkeen eivät ole yhtä jyrkkiä kuin 19-vuotiaana aloittavilla. Tähän lienee syynä se, että lähtökohtaisesti tämä ikäryhmä työskentelee ennen opintoja ja opintojen aikana nuorempia enemmän. Lisäksi valmistumisen jälkeen keskimääräiset palkat eivät nouse yhtä suureksi 25-vuotiaana aloittavilla kuin nuoremmilla. Esimerkiksi viidessä vuodessa valmistuneilla 25-vuotiaana yliopisto-opinnot aloittaneilla keskimääräiset palkkatulot kasvavat valmistumisesta seuraavana vuotena 62 prosenttia (vrt. 19-vuotiaiden 96 %). Kuudessa vuodessa valmistuneilla palkkatulot kasvavat 67 prosenttia (vrt. 89 %) ja vastaavasti seitsemässä vuodessa valmistuvilla 26 prosenttia (vrt. 76 %). Alle viidessä vuodessa valmistuvilla palkkatulojen kehitys on tasaisempaa, eikä suurempaa hyppäystä valmistumisen takia synny.

Kuvio 4. Yliopisto-opiskelijoiden keskimääräiset palkkatulot euroissa opintojen valmistumisnopeuden mukaan, 19 ja 25-vuotiaana vuosina 2000–2020 opintonsa aloittaneet

Kuvio 5. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskimääräiset palkkatulot euroissa opintojen valmistumisnopeuden mukaan, 19 ja 25-vuotiaana vuosina 2000–2020 opintonsa aloittaneet

Kuvio 5 on kuviota 4 muutoin vastaava, mutta se esittää keskimääräisten palkkatulojen kehityksen valmistuville ammattikorkeakouluopiskelijoille. Kuten edellinen, myös tämä kuvio sisältää ainoastaan 19 ja 25-vuotiaana opintonsa aloittaneet viidessä eri valmistumiskategoriassa. Valmistumiskategoriat ovat hieman erilaiset ammattikorkeakouluopiskelijoille: alle neljässä vuodessa valmistuneet, neljässä vuodessa valmistuneet, viidessä vuodessa valmistuneet, kuudessa vuodessa valmistuneet ja yli kuudessa vuodessa valmistuneet.

Kuten valmistuvilla yliopisto-opiskelijoilla, myös valmistuvilla ammattikorkeakouluopiskelijoilla on nähtävissä valmistumisen tuoma kasvu keskimääräisiin palkkatuloihin. Opintonsa 19-vuotiaana aloittaneilla alle neljässä vuodessa valmistuneilla valmistumisen tuoma palkkatulojen kasvu on ryhmistä suurin; keskimääräiset palkkatulot kasvavat valmistumisen jälkeen jopa 114 prosenttia (3 vs. 4 vuotta aloitusvuodesta). Tätä myöhemmin valmistuvilla valmistumisen tuoma muutos on paljon maltillisempi. Neljässä vuodessa valmistuneilla keskimääräiset palkkatulot kasvavat valmistumisen jälkeen 47 prosenttia, viidessä vuodessa valmistuneilla 43 prosenttia ja kuudessa vuodessa valmistuneilla 37 prosenttia, edelliseen vuoteen verrattuna.

Nopeammin valmistuneilla keskimääräiset palkkatulot eivät kuitenkaan kasva valmistumisen tuoman tasonousun jälkeen, vaan jäävät aika lailla samalle tasolle. Viidessä ja kuudessa vuodessa valmistuvilla palkkatulot jatkavat kasvuaan myös valmistumisen jälkeen. Tätä voi mahdollisesti selittää erot eri koulutusalojen ja toimialojen välillä.

4.4 Työssäkäynti tulokymmenyksittäin

Edellisessä luvussa tarkasteltiin opiskelijoiden työssäkäyntiä keskimääräisten palkkatulojen avulla. Toinen tapa esittää opiskelijoiden suhteellisia palkkatuloja on käyttää tulokymmenyksiä. Tällä tavoin pystytään opiskelijoiden tulokehitystä vertaamaan muuhun työikäiseen väestöön nähden.

Tarkastelemme seuraavaksi opiskelijoiden kuulumista eri tulokymmenyksiin opintojen aloitusvuoden mukaan. Jokaiselle vuodelle on laskettu erikseen yhtä suuret tulokymmenykset koko 19–64-vuotiaista koostuvan populaation osalta. Nämä vuosipopulaatiot sisältävät myös 19–21-vuotiaana opintonsa aloittavien ennen opintoja muodostuvat havainnot.⁵

⁵ Toisin sanoen, jos esimerkiksi 19-vuotias aloittaa opinnot vuonna 2010, sisältää vuoden 2007 tulokymmenyslaskentaan käytettävä populaatio myös tämän opiskelijan, vaikka opiskelija on tällöin vasta 16-vuotias. Näin kyseiselle opiskelijalle saadaan kohdistettua tulokymmenys myös ennen opintojen aloitusta.

Alimmat kolme tulokymmenystä on liitetty yhdeksi kategoriaksi. Tämä kategoria sisältää siis pienituloisimman 30 prosenttia kultakin tarkasteluvuodelta. Kategorisointi on tehty sen vuoksi, sillä ilman palkkatuloja olevia koko populaatiosta on noin 23 prosenttia.

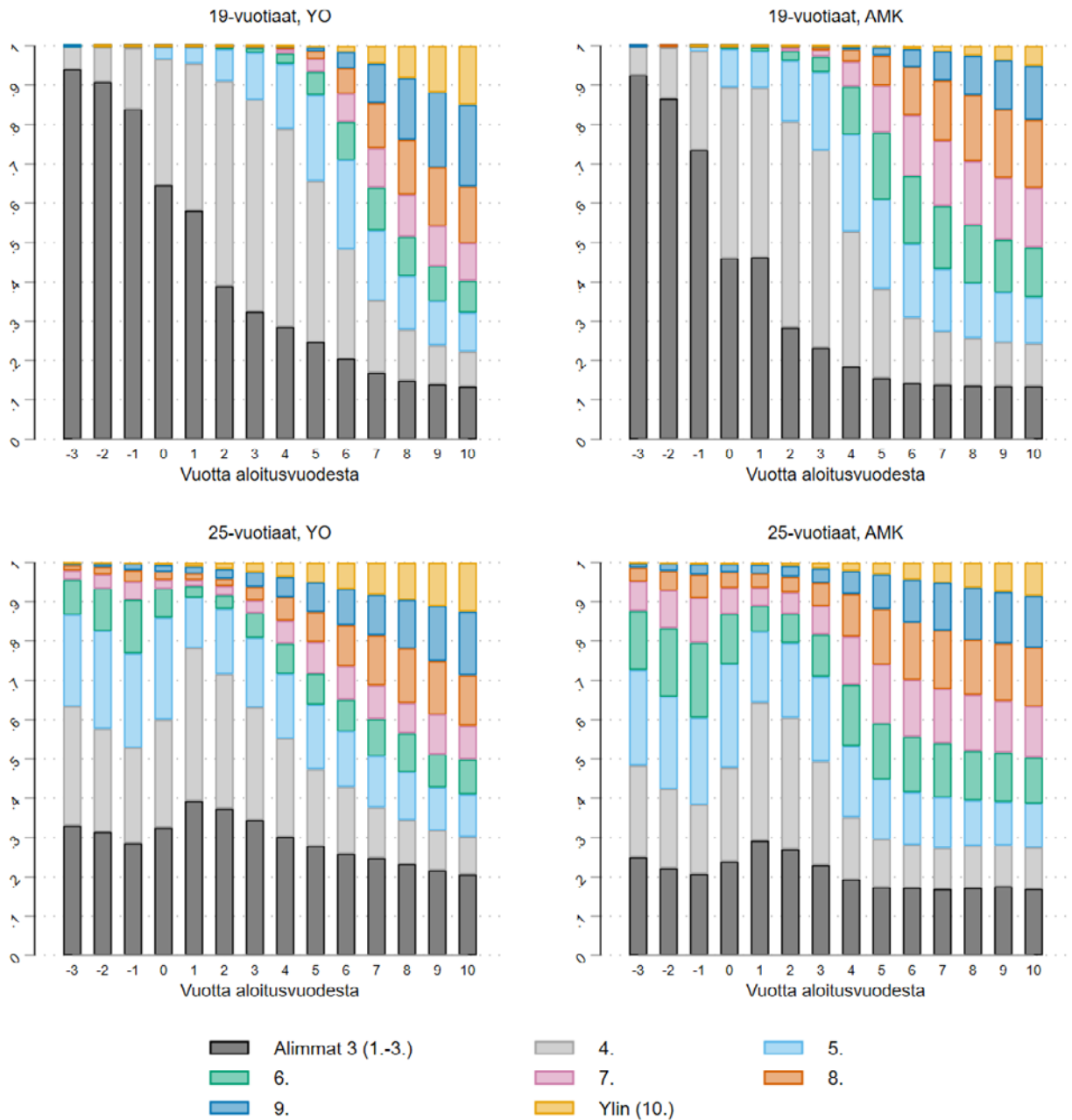
Vuosittaisten populaatioiden takia kunakin vuonna tulokymmenysten rajat ovat erisuuruiset muihin vuosiin nähden. Alimman kolmen tulokymmenyksen raja on vuonna 2000 hieman alle 1 800 euroa. Vuonna 2020 raja alimman kolmen ja neljännen tulokymmenyksen välillä on jo noussut yli 7 000 euroon. Neljännen ja viidennen tulokymmenyksen raja on vastaavasti vuonna 2000 noin 8 600 euroa ja vuonna 2020 noin 17 400 euroa. Kaikki euromääräiset summat on muutettu vuoden 2020 hintoihin.

Kuviossa 6 on esitetty vuosina 2000–2020 opintonsa aloittaneet 19 ja 25-vuotiaat opiskelijat tulokymmenyksittäin. Ennen opintojen aloittamista suuri osa sekä yliopistossa että ammattikorkeakoulussa 19-vuotiaana opintonsa aloittavista kuuluu palkkatuloissa alimpaan kolmeen tulokymmenykseen. Vuosi ennen opintojen alkua yliopistossa 19-vuotiaana opintonsa aloittavista kolmeen alimpaan tulokymmenykseen kuuluu noin 84 prosenttia; vastaavasti tulevista ammattikorkeakouluopiskelijoista vuosi ennen opintojen alkua noin 74 prosenttia kuuluu alimpaan kolmeen tulokymmenykseen. Opintojen alettua kolmen alimman tulokymmenyksen osuus laskee kuitenkin nopeasti; kolmantena täytenä opiskeluvuotena yliopisto-opiskelijoista enää noin 32 prosenttia ja ammattikorkeakouluopiskelijoista noin 23 prosenttia kuuluu alimpaan kolmeen tulokymmenykseen.

Opintojen aikana suurimmaksi ryhmäksi 19-vuotiaana opintonsa aloittaneilla nousee neljäs tulokymmenys. Sekä yliopisto-opintojen että ammattikorkeakouluopintojen toisena kokonaisena vuotena neljännen tulokymmenyksen osuus on jo yli puolet kaikista opiskelijoista. Lähestyttäessä opintojen tavoiteaikojen mukaisia valmistusajankohtia kasvaa tulokymmenyksien 6–10 osuudet opiskelijoiden keskuudessa tulokymmenyksien 1–5 kustannuksella.

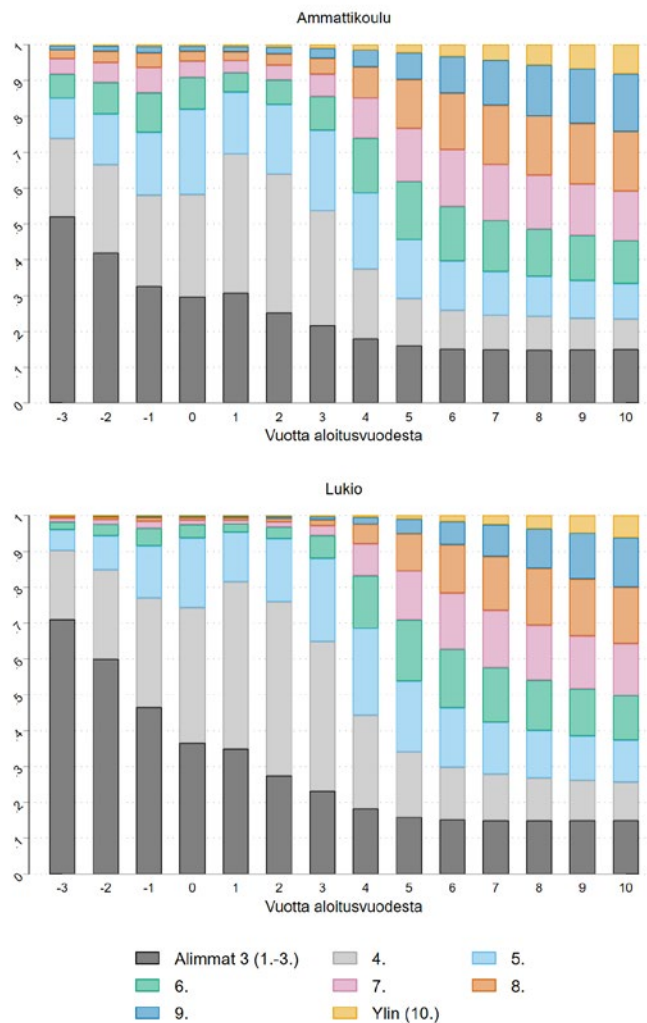
Opintonsa 25-vuotiaana aloittavilla muutokset tulokymmenyksissä ennen opintoja ja niiden aikana eivät ole yhtä suuria kuin 19-vuotiaana aloittavilla. Sekä yliopisto- että ammattikorkeakouluopiskelijoista suuri osa kuuluu tulokymmenykseen 1–5 ennen opintoja ja niiden alkuvaiheessa. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskuudesta vuosi ennen opintojen alkua lähes 40 prosenttia kuuluu kuitenkin ylimpään viiteen tulokymmenykseen. Suurimpien tulokymmenysten osuus laskee hetkellisesti parin ensimmäisen opiskeluvuoden aikana. Kuten 19-vuotiaana opintonsa aloittavilla, suurimpien tulokymmenysten osuus kasvaa 25-vuotiaana opintonsa aloittavilla opintojen edetessä.

Kuvio 6. Opiskelijat tulokymmenyksittäin, 19 ja 25-vuotiaana vuosina 2000–2020 opintontonsa aloittaneet

Kuviossa 7 tarkastellaan ammattikorkeakouluopiskelijoita aiemman koulutusväylän mukaan. Kuviossa on mukana kaikki 19–30-vuotiaana ammattikorkeakoulussa ensimmäiset opintonsa vuosina 2000–2020 aloittaneet. Ero ammattikoulun ja lukion käyneiden opiskelijoiden välillä tulee ilmi ennen opintojen aloitusta ja opintojen alkuvaiheessa. Ennen opintojen aloitusta ammattikoulun käyneistä pienempi osuus kuuluu alimpaan kolmeen tulokymmenyksen verrattuna lukion käyneisiin. Samaten ylimpään tulopuoliskoon kuuluu ammattikoulun käyneistä suhteessa enemmän verrattuna lukion käyneisiin. Nämä erot ovat nähtävissä myös opintojen ensimmäisinä vuosina. Mitä kauemmaksi opintojen aloitusvuodesta edetään, sitä pienemmäksi erot eri toisen asteen koulutuksen välillä käyvät.

Kuvio 7. Ammattikorkeakouluopiskelijat tulokymmenyksittäin koulutustausväylän mukaan, 19–30-vuotiaana vuosina 2000–2020 opintonsa aloittaneet

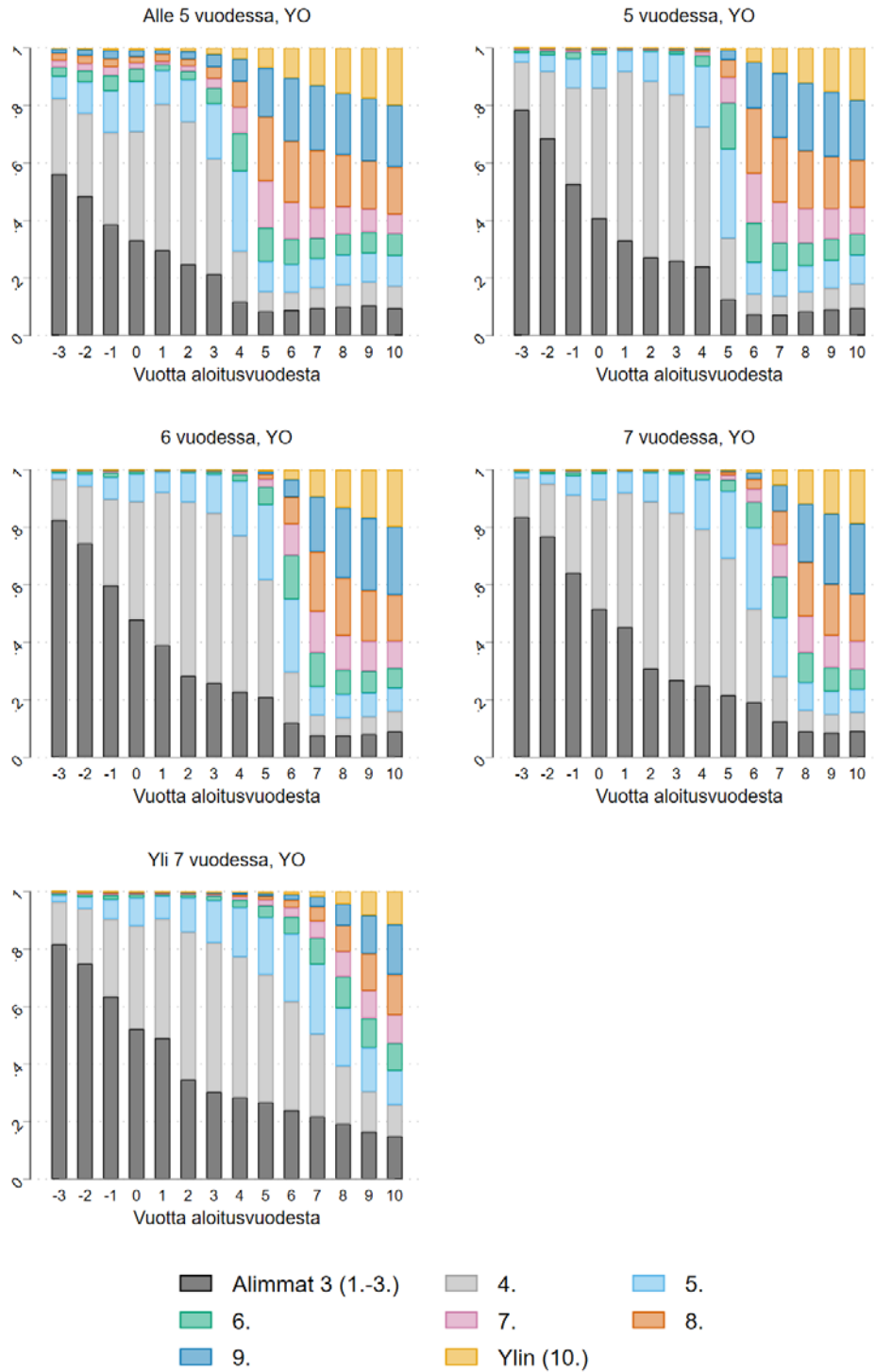

Kuviossa 8 ja kuviossa 9 tarkastellaan edelleen opiskelijoiden tulokymmenysten osuuksien kehitystä ehdolla, että opiskelija valmistuu. Valmistumisen kategorisoinnissa on käytetty samaa kategorisointia kuin luvussa 4.2 keskimääräisten palkkatulojen kanssa. Kuvio 8 kuvaa valmistuvia yliopisto-opiskelijoita ja kuvio 9 valmistuvia ammattikorkeakouluopiskelijoita.

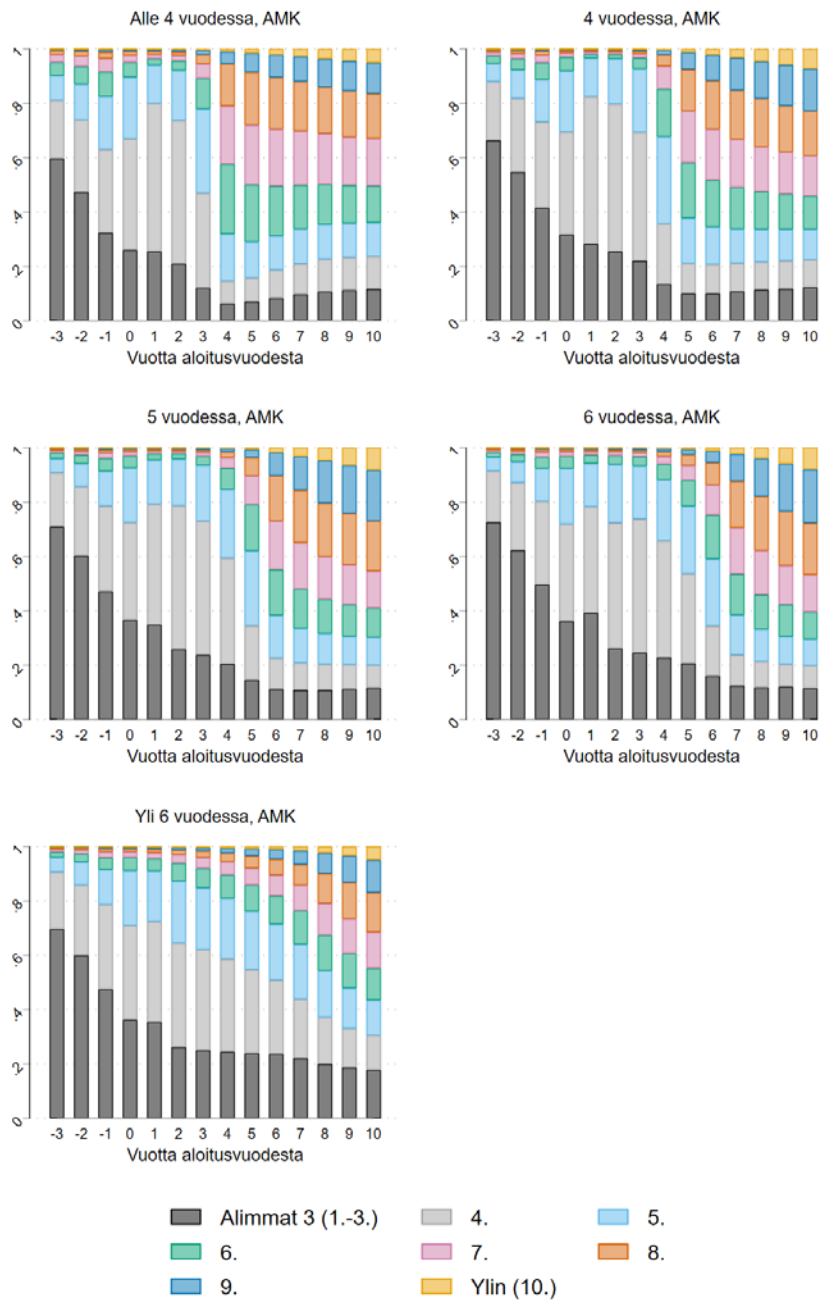
Kuviossa 8 on esitetty 19–30-vuotiaana opintonsa aloittavien yliopisto-opiskelijoiden osuudet tulokymmenyksittäin ja valmistumisnopeuden mukaan. Kuten kuvion 4 palkkatuloissa, myös tulokymmenyksissä nähdään selvä muutos valmistumisen myötä. Tulokymmenysten 6–10 osuus kasvaa huomattavasti jokaisessa valmistumiskategoriassa valmistumisen jälkeen. Alle viidessä vuodessa valmistuvista ylempään tulopuoliskoon kuuluu kolmantena vuotena opintojen aloituksesta noin 20 prosenttia; viisi vuotta opintojen aloituksesta tähän ryhmään kuuluu jo 74 prosenttia. Vastaavasti viidessä vuodessa valmistuneista ylempään tulopuoliskoon neljä vuotta opintojen aloituksesta kuuluu vain kuusi prosenttia; valmistumisen jälkeen samasta ryhmästä ylempään tulopuoliskoon kuuluu jo 75 prosenttia.

Kuvio 9 tarjoaa vastaavan kuvan valmistuville ammattikorkeakouluopiskelijoille. Kuten yliopisto-opiskelijoilla, myös ammattikorkeakouluopiskelijoilla suurempien tulokymmenysten osuus kasvaa huomattavasti valmistumisen myötä. Neljässä vuodessa valmistuvista vain noin seitsemän prosenttia kuuluu ylempään tulopuoliskoon kolmantena opiskeluvuotena; valmistumisen jälkeen vastaava osuus näistä opiskelijoista on jo 62 prosenttia. Poislukien yli kuudessa vuodessa valmistuneet, jokaisessa ryhmässä ylempään tulopuoliskon osuus nousee valmistumisen jälkeen yli 60 prosenttiin. Yli kuudessa vuodessa valmistuneilla tulokymmenysten kehitys on tasaisempaa; tämä onkin odotettavaa, sillä ryhmä sisältää eri aikaan valmistuvia opiskelijoita. Näin ollen yhden terävän muutoksen näkeminen tietynä ajankohtana ei ole odotettavaa.

Kuvio 8. Yliopisto-opiskelijat tulokymmenyksittäin valmistumisnopeuden mukaan, 19–30-vuotiaana vuosina 2000–2020 opintonsa aloittaneet

Kuvio 9. Ammattikorkeakouluopiskelijat tulokymmenyksittäin valmistumisnopeuden mukaan, 19–30-vuotiaana vuosina 2000–2020 opintonsa aloittaneet

4.5 Yrityksissä pysyvyys ja niiden tuottavuus

Luvuissa 4.2 ja 4.3 tarkasteltiin opiskelijoiden ennen opintoja, opintojen aikaisia sekä valmistumisen jälkeisiä työmarkkinatulemia; kuinka opiskelijat saavat palkkatuloja, kuinka paljon he työskentelevät ja mihin tuloluokkaan he sijoittuvat muuhun työikäiseen väestöön nähden. Tässä luvussa tarkastelun painopiste siirtyi opiskelijoista heidän työnantajiinsa; kuinka opiskelijat pysyvät saman työnantajan parissa ja minkälaisia nämä työnantajat ovat.

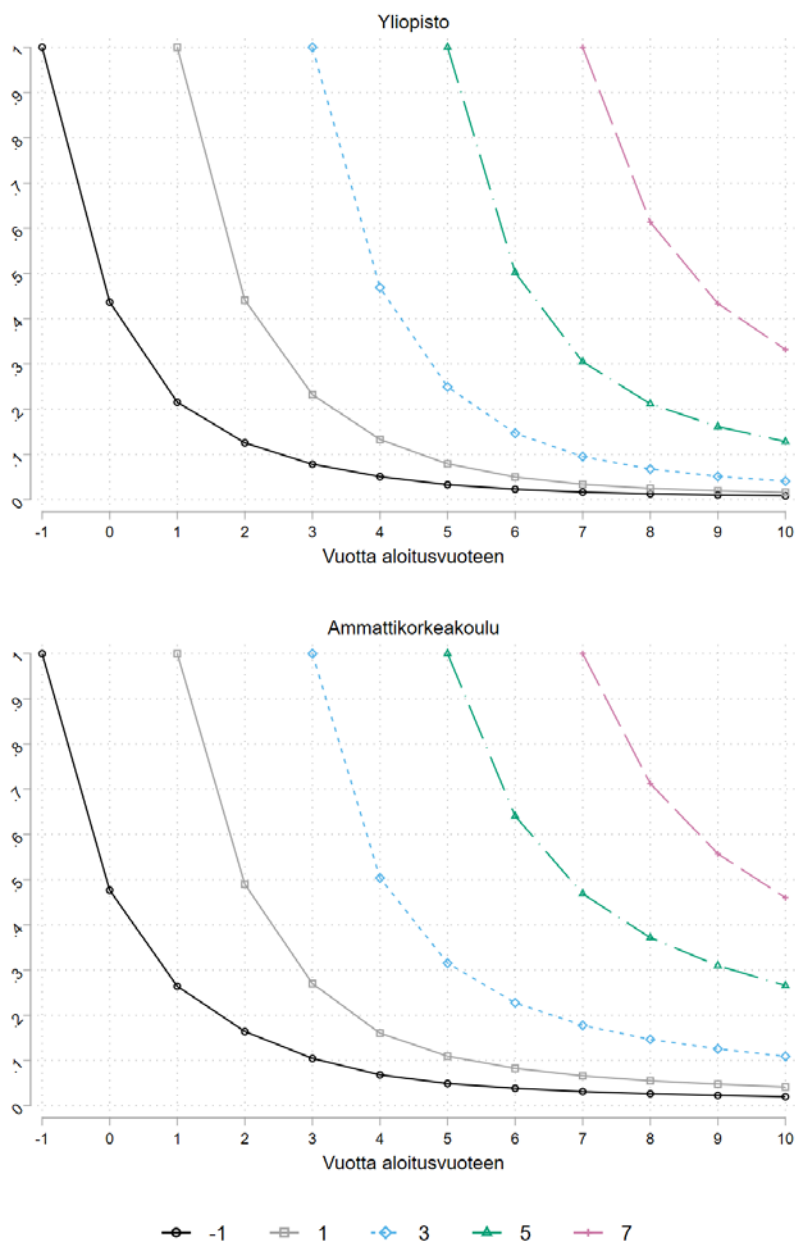
Kuvio 10 kuvaa opiskelijoiden pysyvyyttä kunakin valittuna hetkenä työnantajansa parissa. Tarkastelussa on vain yrityssectorilla työskentelevät opiskelijat; mukana ei ole siis kaikkia mahdollisia työntekijöitä tai kaikkia työskenteleviä opiskelijoita. Jokainen kuvion käyrä kertoo, millä todennäköisyydellä opiskelija työskentelee samassa yrityksessä verrattuna tarkasteluvuoteen. Tarkasteluvuosia on viisi: vuosi ennen opintojen aloitusta (-1) sekä yksi, kolme, viisi ja seitsemän vuotta opintojen aloituksen jälkeen.

Yliopisto-opinnot aloittavista opiskelijoista noin 44 prosenttia työskentelee opintojen aloitusvuonna samassa yrityksessä verrattuna edelliseen vuoteen. Vastaavasti toisena opiskeluvuotena samassa yrityksessä työskentelee niin ikään 44 prosenttia verrattuna ensimmäiseen opiskeluvuoteen. Jos tarkastellaan kahdeksatta täyttä vuotta opintojen alusta, työskentelee silloin jo noin 61 prosenttia samassa yrityksessä verrattuna seitsemäntenä vuotena opintojen alusta. Pysyvyys yrityksessä kasvaa, mitä myöhäisempi tarkastelupiste valitaan. Yliopisto-opiskelijoilla pysyvyyden kasvaminen on nähtävissä, kun tarkastellaan opiskelijoiden työnantajia viiden ja seitsemän vuoden päästä opintojen aloituksesta.

Ammattikorkeakouluopinnot aloittavilla pysyvyys samassa yrityksessä on yliopisto-opiskelijoita suurempaa. Noin 48 prosenttia ammattikorkeakouluopiskelijoista työskentelee samassa yrityksessä opintojen aloitusvuonna verrattuna edelliseen vuoteen. Vastaava osuus toisen ja ensimmäisen vuoden välillä on lähes sama, noin 49 prosenttia. Kahdeksantena täytenä vuotena opintojen alusta samassa yrityksessä työskentelee noin 71 prosenttia edelliseen vuoteen nähden. Heistä vielä yli puolet työskentelee tässä samassa yrityksessä myös yhdeksäntenä vuotena opintojen aloituksesta. Kuten yliopisto-opiskelijoilla, myös ammattikorkeakouluopiskelijoilla pysyvyys lisääntyy opintojen edetessä. Verrokkina kaikilla 18-64 vuotiailla työssäkäyvillä Suomen kansalaisilla yrityksissä pysyvyys on vuonna 2020 77 prosenttia verrattuna vuoteen 2019.

Kuviossa 11 opiskelijoiden työnantajia kuvataan yritysten tuottavuuden avulla. Aluksi työnantajat on ensiksi jaettu tuottavuuden avulla viiteen yhtä suureen kvintiiliin (viidennekseen). Tarkempi kuvaus tarkastelussa käytetystä tuottavuuden määritelmästä löytyy luvusta 4.1.

Kuvio 10. Samassa yrityksessä työskentely eri ajanhetkinä, 19–30-vuotiaana vuosina 2000–2020 opintonsa aloittaneet

Ennen opintoja sekä yliopisto-opiskelijoiden että ammattikorkeakouluopiskelijoiden työnantajista iso osa kuuluu tuottavuudeltaan toiseen tai kolmanteen kvintiiliin. Opintojen aloitusvuonna yliopisto-opiskelijoiden työnantajista noin 34 prosenttia kuuluu toiseen kvintiiliin ja noin 30 prosenttia kolmanteen kvintiiliin. Vastaavasti työssä käyvien ammattikorkeakouluopiskelijoiden työnantajista opintojen aloitusvuonna toiseen ja kolmanteen kvintiiliin kuuluu molempiin noin 31 prosenttia.

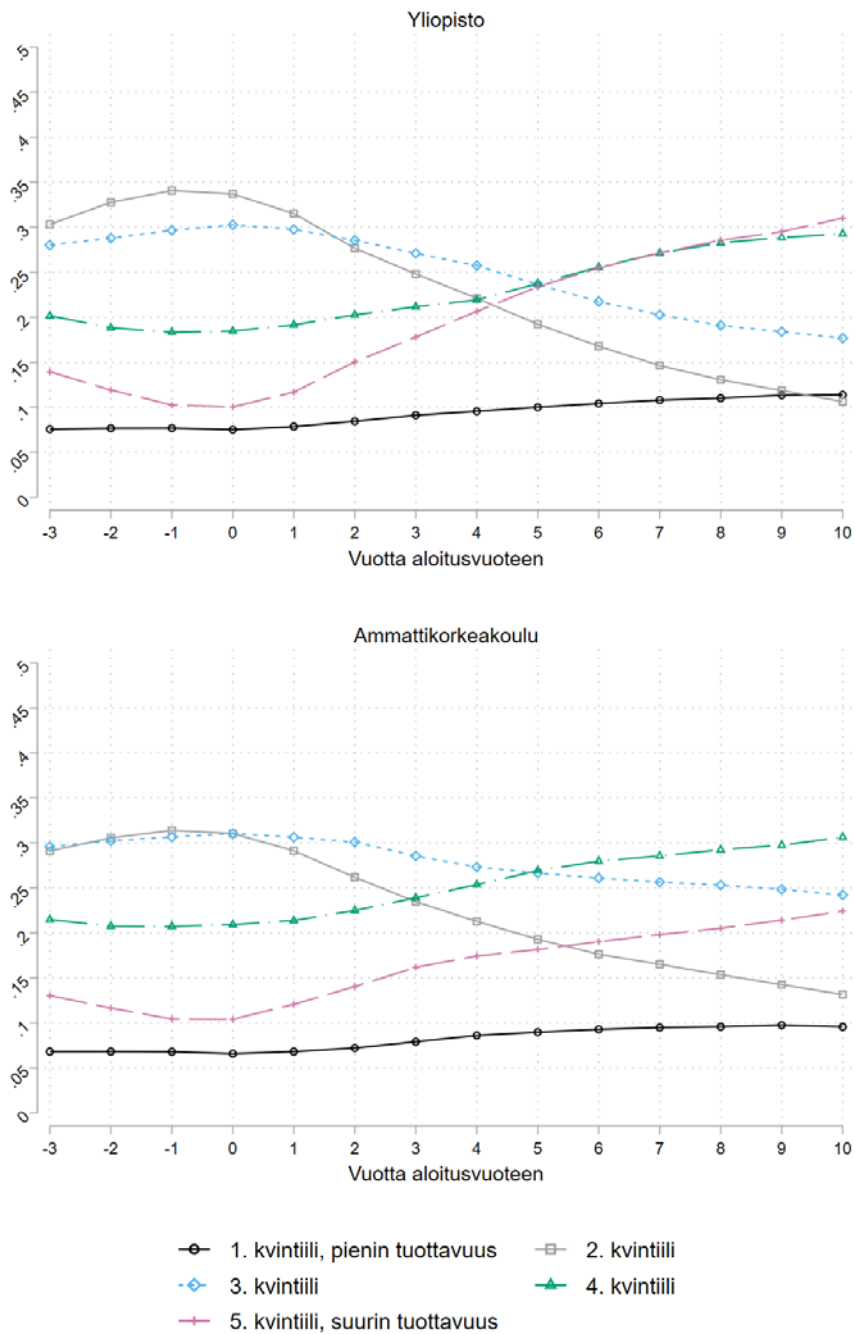
Molemmilla opiskelijaryhmillä tuottavimman 40 prosentin osuus työnantajista alkaa kasvamaan opintojen aloitusvuodesta lähtien. Yliopisto-opiskelijoilla kahden korkeimman tuottavuusryhmän osuudet kohtaavat toisen ja kolmannen kvintiiliin viidentenä täytenä vuotena opintojen aloituksesta. Tämän jälkeen ero näiden ryhmien välillä vahvistuu neljännen ja viidennen kvintiiliin hyväksi. Yliopisto-opiskelijat siirtyvät tuottavampiin yrityksiin siis jo opintojen aikana, ja opintojen loppupuolella kyseinen trendi vahvistuu.

Ammattikorkeakouluopiskelijoilla siirtymä matalamman tuottavuuden yrityksistä korkeamman tuottavuuden yrityksiin on samansuuntainen kuin yliopisto-opiskelijoilla. Erona yliopisto-opiskelijoihin on se, ettei suurimman tuottavuuden osuus kasva yhtä isoksi mitä kauemmaksi aloitusvuodesta edetään. Samoin kolmannen kvintiiliin osuus ei laske yhtä jyrkästi. Näyttää siltä, että ammattikorkeakouluopiskelijat eivät päädy yhtä suuressa osin ylimmän tuottavuuden työpaikkoihin kuten yliopisto-opiskelijat. Tätä voi selittää ammattikohtaiset erot yliopisto- ja ammattikorkeakouluopintojen välillä.

Liitteessä kuviossa 4 esitetään vastaava kuva neljälle eri viiden vuoden aloituskohortille. Yliopisto-opiskelijoilla siirtymä matalamman tuottavuuden yrityksistä korkeamman tuottavuuden yrityksiin on hidastunut hieman 2000-luvun aikana. Vuosina 2000–2004 edellä kuvailtu matalamman ja korkean tuottavuuden yritysten osuuksien leikkauspiste oli noin 3–4 vuoden kohdalla opintojen aloituksesta. Jos tarkastellaan vuosia 2010–2014, leikkauspiste on epäselvempi ja se tapahtuu vasta noin 5–6 vuoden kohdalla aloitusvuodesta.

Ammattikorkeakouluopiskelijoilla siirtymät eri ryhmien välillä ovat puolestaan kasvaneet 2000-luvun aikana. Vuosina 2000–2004 siirtymät matalamman tuottavuuden yrityksistä korkeamman tuottavuuden yrityksiin ovat vähäisiä verrattuna havaittuihin siirtymiin vuosina 2010–2014. Tämä voi kertoa ammattikorkeakouluopiskelijoiden halusta vaihtavaa korkeamman tuottavuuden yritykseen opintojen edetessä tai vaikeutuneesta pääsystä korkeamman tuottavuuden yrityksiin ennen opintoja.

Kuvio 11. Opiskelijoiden työpaikkojen yritysten tuottavuus, 19–30-vuotiaana vuosina 2000–2020 opintonsa aloittaneet

4.6 Opintopisteiden ja työskentelyn välinen korrelaatio

Väliraportin tässä osiossa yhdistetään ensimmäistä kertaa tulorekisterin tietoja opiskelijoiden työssäkäynnistä VIRTA-aineiston opintosuorustietoihin. Yhdistettyinä nämä aineistot mahdollistavat huomattavasti aiempaa tarkemman tulodynamiikan tarkastelun ja siten myös tulojen ja opintopisteiden kertymisen tarkastelun lukuvuoden aikana.

Tavoitteena tuottaa tietoa opintojen aikaisen työssäkäynnin ja opintomenestyksen välisestä yhteydestä sekä siitä, miten opintosuoritusten ja työssäkäynnin välinen yhteys vaihtelee eri opintoalojen ja opiskelijaryhmien välillä. Tulorekisterin nopean päivittymisen ansiosta pystymme mahdollisesti myös arvioimaan vuoden 2022 opintotuen tulojen noston yhteyttä työssäkäyntiin nopeammin kuin vuositasen FOLK-aineistoilla, joissa päivittymisen viive on yleensä noin kaksi vuotta.

Verohallinnon ylläpitämä tulorekisteri sisältää reaaliaikaista tietoa palkoista, työsuhteista, eläkkeistä sekä etuuksista. Palkkatietoja on saatavilla vuodesta 2019 lähtien ja etuustiedot mukaan lukien tässä hankkeessa hyödynnetyt opintotuet ovat olleet saatavissa vuodesta 2021 lähtien. Sen sijaan valtaosa pääomatuloista puuttuu tulorekisteristä. Aineiston hyödyntäminen on kuitenkin toistaiseksi melko työlästä, sillä erilaiset palkkaerät ja palkkiot on yhdistettävä tutkijan toimesta.

VIRTA-aineisto sisältää Maanpuolustuskorkeakoulua lukuun ottamatta kaikkien Suomen korkeakoulujen opiskelijarekisterit muuttujineen. Aineistot päivittyvät kerran vuodessa. Tutkimushankkeiden on saatava lupa kultakin korkeakoululta erikseen niiden tietojen käyttämiseen. Tässä vaiheessa hankkeeltamme puuttuvat yliopistoista Oulun yliopiston ja Hankenin aineistot. Ammattikorkeakouluista puuttuvat Ahvenanmaan AMK, Centria AMK, Lapin AMK ja Savonia AMK. Emme myöskään ehtineet hyödyntää vuoden 2022 opiskelijatietoja ensimmäisen väliraportin puitteissa, vaikka niitä olikin päivityksen myötä jo saatavilla helmikuussa 2022.

Tulorekisterin ja VIRRAN tiedoista Tilastokeskuksen FIONA-etäkäyttöjärjestelmässä yhdistämämme kuukausitason paneelinaineisto sisältää tietoja opiskelijoiden palkkatuloista ja opintosuorituksista vuosilta 2021 ja 2022. Muodosteilla olevan tutkimusaineiston tietosisältö vuodelle 2021 ja osin vuodelle 2022 on tiivistetysti tällä hetkellä seuraava:

- läsnäoloilmoittautuminen syys/kevätlukukaudella,
- tukikuukaudet (0/1) ja tukikuukaudet yhteensä vuodessa,
- maksettu opintotuki euroa/kk,

- suoritettut opintopisteet kuukaudessa ja vuodessa,
- tutkinnon valmistumiskuukausi ja tutkinnon laajuus,
- bruttokuukausi- ja bruttovuosipalkka sekä
- koulutusala.

Koska vuosipalkka on laskettu yhteen kuukausieristä, voimme periaatteessa tarkastella kuukausipalkkojen kehitystä tai vuosittaisia ansioita ennen ja jälkeen mahdollisen valmistumisen, jos tutkimuskysymys niin vaatii. Aineisto onkin tutkimuskysymyksestä riippuen mahdollista rajata monin eri tavoin. Tämän ensimmäisen väliraportin tavoitteena on lähinnä havainnollistaa kuukausiaineiston mahdollisuuksia, kun taas varsinaiset vaikuttavuusanalyysit jäävät hankeen loppuraporttiin, jolloin aineistot on saatu päivitettyä kaikilta osin vuodelle 2022. Suojatun henkilötunnuksen avulla aineistoon on mahdollista liittää myös muuta yksilön taustatietoa esimerkiksi FOLK-moduuleista. Esimerkiksi sukupuoli, syntymävuotta/ikää ja muita ajasta riippumattomia muuttujia on mahdollista hyödyntää päivitysviiveestä huolimatta.

Seuraavissa tarkasteluissa aineisto on rajattu vuosina 2021 ja 2022 opintotukea saaneisiin henkilöihin, jotka olivat ilmoittautuneet läsnä oleviksi tarkasteluvuoden kevät- ja syyslukukaudella. Tämä rajaa käytännössä syyslukukaudella aloittaneet uudet opiskelijat pois aineistosta. Lisäksi koska hankkeen tarkoituksena on arvioida opintotuen tulorajojen merkitystä, tarkasteluvuosien aikana valmistuneet opiskelijat poistettiin aineistosta. Sen sijaan opintonsa mahdollisesti keskeyttäneitä emme ainakaan tässä vaiheessa pystyneet ottamaan huomioon. Opintotuen tulorajojen osalta keskitymme 9 kuukautta opintotukea nostaneisiin opiskelijoihin, jotka ovat selvästi suurin opintotuen-saajaryhmä.

Lisäksi jaoimme aineiston yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin. On kuitenkin mahdollista, että osa opiskelijoista on kirjoilla molemmissa. Seuraavissa esimerkkituotoksissa ne opiskelijat, joilta löytyy tarkasteluvuodelta tieto opiskelusta yliopistossa, on hänet määritelty yliopisto-opiskelijaksi, vaikka he voivat olla kirjoilla myös ammattikorkeakoulussa. AMK-opiskelijaksi määritellyltä opiskelijalta vastaava tieto puolestaan puuttuu, eli he eivät ainakaan tarkasteluvuonna opiskele yliopistossa.

Kuviossa 12 tarkastellaan aluksi korkeakouluopiskelijoiden palkkatulojen jakautumista vuonna 2021 kalenteri- ja opintotukikuukausien lukumäärän mukaan. Ei liene kovinkaan yllättävä tulos, että opiskelijoiden työssäkäynti keskittyy kesäkuukausiin. On helppo havaita, että palkkatulot ovat keskimäärin suurempia niillä opiskelijoilla, jotka käyttivät vähemmän opintotukikuukausia. Koska aineistosta on rajattu pois vuoden aikana valmistuneet, kyse ei siis ole siitä, että alkuvuonna valmistuneiden ja sen jälkeen työllistyneiden tulot nostaisivat keskiarvoja. Jos tarkasteluvuoden 2021 aikana valmistuneita ei rajata pois aineistosta, enintään kuukauden opintotukea (eli käytännössä tammikuussa) nostaneiden käyrä olisi nouseva ja selvästi suurimmat kuukausitulot

ajoituisivat vuoden loppuun. Vähän opintotukikuukausia käyttäneillä opiskelijoilla työskentely ja ansiot eivät myöskään painotu aivan yhtä voimakkaasti kesäkuukausiin kuin enemmän opintotukea nostaneilla. Sen sijaan 9 kuukautta tukea nostaneilla työssäkäynti ja palkkatulot painottuvat selkeästi kesään. Täydet 12 kuukautta tukea nostaneiden osalta ansiotulot jäävät vähäisemmiksi myös kesäkuukausien osalta.

Kuviossa 12 raportoidut opiskelijoiden kesäkuukausien keskimääräiset kuukausipalkat ovat luonnollisesti tasoltaan vähän matalampia kuin esimerkiksi TEKin opiskelijatutkimuksessa, jonka mukaan oman alan kesätöissä olleiden tekniikan alan kandidaattioiskelijoiden mediaanipalkka oli 2 300 euroa kuukaudessa ja maisteriopiskelijoiden 2 500 euroa kuukaudessa.⁶ TEKin opiskelijatutkimuksen mukaan maisteriopiskelijoista peräti 61 prosenttia teki oman alansa töitä opintojen ohessa. Kandidaattioiskelijoista puolestaan 51 prosenttia työskenteli muissa kuin oman alaan liittyvissä töissä. Opiskelijoiden työssäkäynti on kaiken kaikkiaan hyvin yleistä, mutta työssäkäynnin taustalla on erilaisia syitä ja työssäkävijäryhmiä. Tilastokeskuksen mukaan AMK-opiskelijoista 51 prosentilla oli opintojen ohella työsuhde ja yliopisto-opiskelijoista 53 prosentilla. Opiskelijakyselyiden perusteella työssäkäynnin tarkoituksena on etenkin elämisen kustannusten rahoittaminen, mikä saattaa hidastaa valmistumista. Toisaalta työssäkäynti omalla alalla voi olla pätevyitymisen kannalta tärkeä tai joissain tapauksissa jopa välttämätöntä osa opintoja.

Kuvioita 12 vastaavat kuukausittaiset kuviot voidaan piirtää palkkatulojen lisäksi opintopisteille (Liite, kuvio 5). Liitekuvioiden perusteella opintotukea 9 tai täydet 12 kuukautta nostaneet suorittivat keskimäärin jonkin verran enemmän opintopisteitä kuin ne, jotka käyttivät vähemmän opintotukikuukausia vuoden aikana. Esimerkiksi toukokuussa, jolloin opintosuorituksia kirjataan rekisteriin tyypillisesti eniten, näyttäisi ero 12 kuukautta ja yhden kuukauden tukea nostaneiden välillä olevan noin 7 opintopisteen suuruusluokkaa. Useimpina muina kuukausina erot jäävät kuitenkin selvästi tätä pienemmiksi.

Kuvioissa 13 havainnollistetaan palkkatulojen ja opintopisteiden välistä yhteyttä vuonna 2021, jolloin opintotuen vuositulotuloraja oli 12 498 euroa 9 kuukautta opintotukea nostaneille opiskelijoille. Kalenterivuoden 2021 aikana tulorajan yli 232 eurolla ylittäneet opiskelijat joutuivat siis palauttamaan liikaa maksettua opintorahoja niiltä tukikuukausilta, joihin he eivät olleet oikeutettuja. Jos opiskelija ei omatoimisesti peru etukäteen tai palauta liikaa maksettua opintotukea, se peritään takaisin korotettuna 7,5 prosentilla. Kuvioissa raportoidaan keskimääräiset opintopisteet 500 euron tulokoreittain sekä toisen asteen polynomisovite keskivirheineen. Keskimääräisten opintopisteiden lukumäärä näyttäisi molemmissa kuvioissa kääntyvän loivaan laskuun tulorajan saavuttamisen jälkeen. Kuviot ovat profiililtaan samantapaisia kuin Paasiniemen

⁶ <https://www.tek.fi/fi/tietoa-tekista/tutkimus/tek-tutkii-opiskelijat/opiskelijatutkimus-tyosakaynti>

(2015) vuosien 2002–2009 FLEED-aineistoja ja opintosuoritustietoja yhdistäneessä tutkimuksessa, jonka tulosten mukaan työssäkäynnillä oli tulorajat ylittävillä opiskelijoilla negatiivinen yhteys opintosuorituksiin. Toisaalta tulorajan alapuolella olevilla yhteys oli ei-merkittävä tai jopa positiivinen.⁷

Paasiniemen arvion mukaan tulorajat ylittävillä työssäkäynti saattaa olla ensisijaista, ja opintopisteitä alkaisi kertyä tämän takia vähemmän. Sen sijaan tulorajoihin reagoivat saattavat olla ensisijaisesti kiinnostuneita opintosuorituksista. Työssäkäynnin negatiiviset vaikutukset opintoihin vaikuttaisivat olevan kuitenkin melko pieniä. Paasiniemen mukaan 10 000 euroa ansainneet saivat vuodessa keskimäärin vain 8 opintopistettä enemmän kuin 20 000 euroa vuodessa ansainneet. Oman tarkastelumme perusteella vastaava erotus opintopisteissä oli vuonna 2021 ammattikorkeakouluopiskelijoilla samaa suuruusluokkaa ja yliopisto-opiskelijoilla jopa vähän tätä pienempi. Työssäkäynti näyttäisi siten ainakin pienessä määrin hidastavan opiskelijoiden valmistumista.

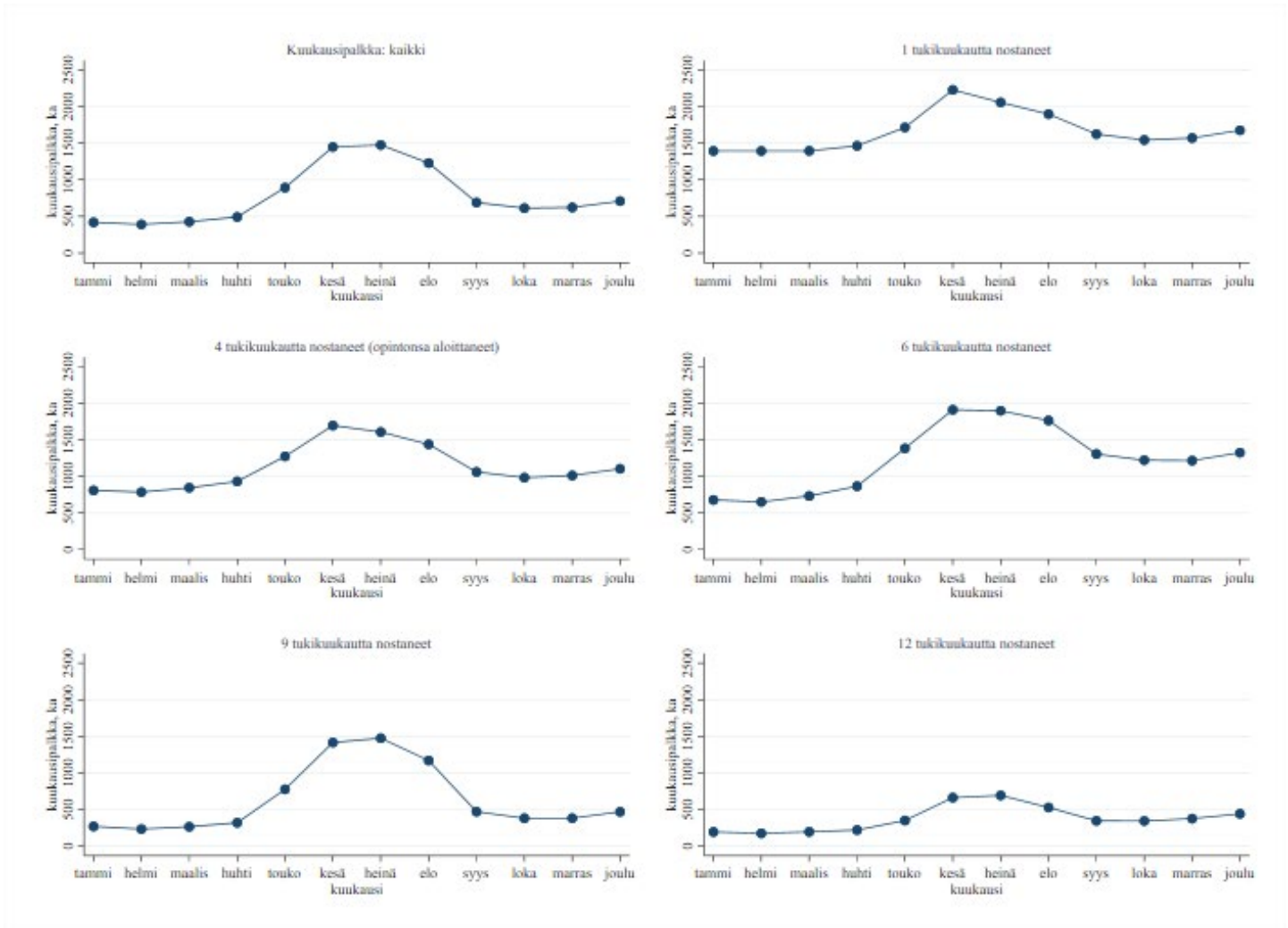
Myös Seuri (2022) päätyi siihen, että työssäkäynnin ja opintosuoritusten välillä on negatiivinen yhteys, vaikka arvioitu vaikutus olikin pienehkö. Seurin ensisijaisen spesifikaation perusteella tuhannen euron kasvu vuosituloissa oli yhteydessä 0,56 opintopisteen vähennykseen vuosittaisissa opintopistesuorituksissa, kun aineistona olivat 10 000–18 000 vuosina 2016–2017 ansainneet korkeakouluopiskelijat. Valmistumisen hidastuminen saattaa arvion mukaan osittain vähentää opintotuen tulorajojen nostosta julkiselle taloudelle koituvaa nettohyötyä, muttei luultavasti syö sitä kokonaan.

Tulorekisterin nopean päivittymisen ansiosta opiskelijoiden palkkatietoja on jo käytävissä myös vuodelta 2022. Kuviossa 14 raportoidaan palkkatulojen frekvenssijakaumat vuosina 2021 ja 2022 niille opiskelijoille, jotka nostivat opintotukea 9 kuukauden ajan. Kuvioista on rajattu pois opiskelijat, joilla ei ollut lainkaan palkkatuloja ja toisaalta myös yli 20 000 euroa vuodessa ansainneet. Lisäksi kuvioihin on esimerkinomaisesti lisätty vuosien 2021 ja 2022 opintotuen tulorajat punaisilla pystyviivoilla. Vuonna 2022 tuloraja nousi 9 kuukautta opintotukea nostaneilla 15 630 euroon ja vuoden 2023 alussa edelleen 18 720 euroon.⁸

⁷ Paasiniemen (2015) tutkimuksessa korkeakouluopiskelijoiden opintopisteet raportoitiiin erikseen 4–8 tukikuukautta ja 9–12 tukikuutta nostaneille opiskelijoille.

⁸ Lisäksi on muistettava, että Kela huomioi opintotuen tulorajaa tarkistaessaan palkkatulojen ohella myös kaikki muut veronlaiset bruttotulot sekä mahdolliset ulkomailta saadut tulot. Toisaalta yleistä asumistukea, jonka piirissä opiskelijat ovat olleet vuoden 2017 elokuusta lähtien, ei huomioida tulorajaa tarkistettaessa. Opiskelijan bruttotulot – mukaan lukien opintoraha – puolestaan vaikuttavat asumistuen määrään. Sen sijaan opintolaina ei vaikuta asumistukeen.

Kuvio 12. Opiskelijoiden palkkatulot kalenterikuukauden ja opintotukikuukausien mukaan vuonna 2021

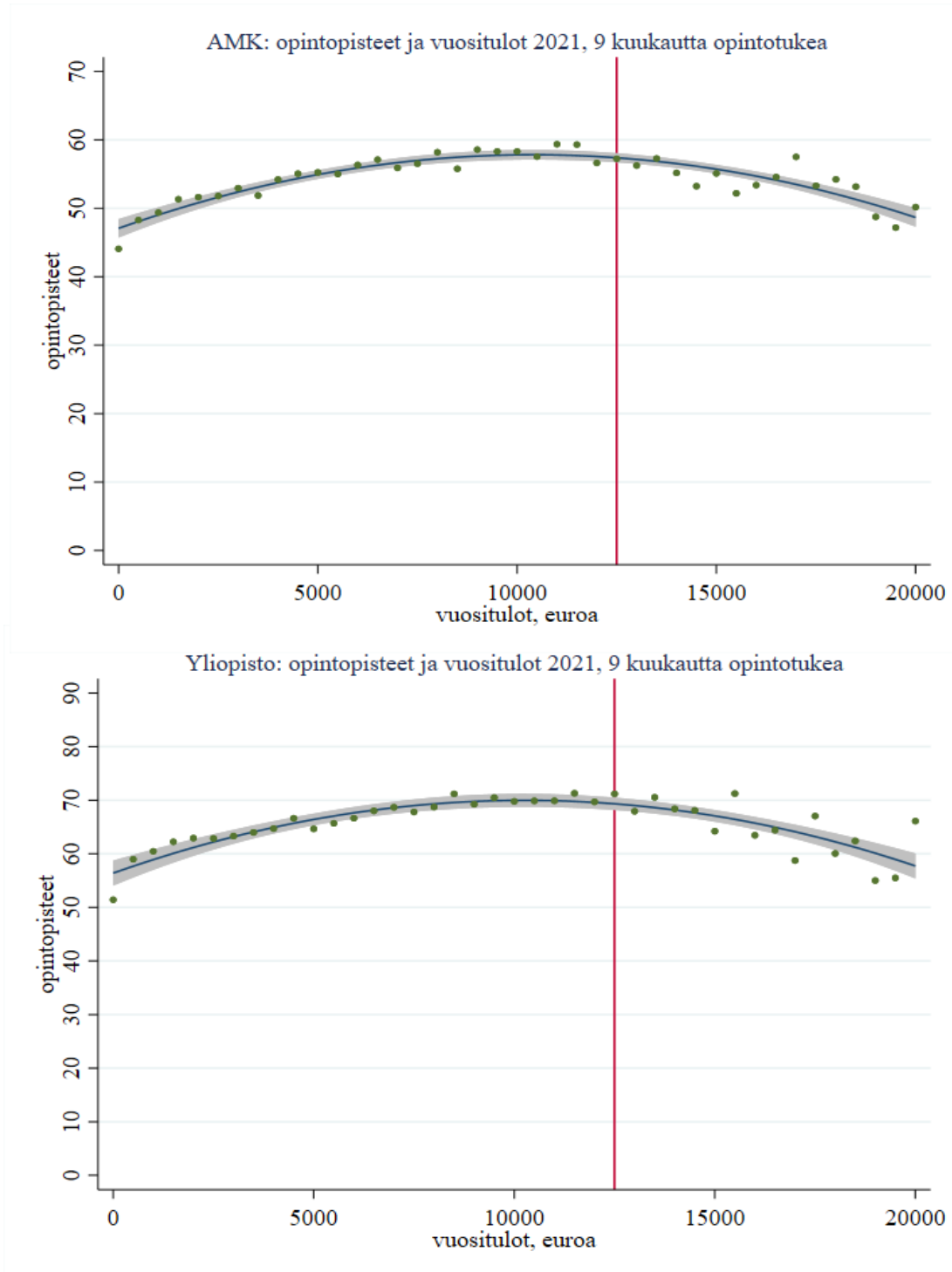
Jos tulorajoilla on vaikutusta opiskelijoiden työntarjontaan, tulisi tulorajan kohdalla näkyä piikkejä tai sen alapuolella ylimääräistä massaa ja kasautumista. Vaikka itse tulorajojen noston vaikutuksista tai edes ylimääräisen massan kasautumisesta tulorajojen lähelle on kuvailukuvioiden perusteella vielä liian aikaista sanoa mitään, merkillepantavaa on se, että suurin osa opiskelijoista jää selvästi tulorajojen alapuolelle etenkin viimeisimpien nostojen jälkeen. Tulorajojen nostaminen edelleen koskettaisi enää vain melko pientä osaa kaikista korkeakouluopiskelijoista. Alustavasti vaikuttaa kuitenkin siltä, että tulorajojen aiheuttamat käyttäytymisvaikutukset ovat ainakin jonkun verran pienempiä kuin aiemmissa tutkimuksissa raportoidut, ja niiden merkitys olisi tulorajojen nostojen myötä pienentynyt. Lisäksi myös Paasiniemen arvion mukaan ylimääräinen massa tulorajojen alapuolella vähenee korkeammilla tulotasolla, eikä tulorajoilla

ollut niin suurta merkitystä korkeatuloisemmille opiskelijoille. Joka tapauksessa näyttäisi siltä, että kasautuminen tulorajan alapuolelle ei enää olisi ainakaan yhtä silmiinpistävän suurta.

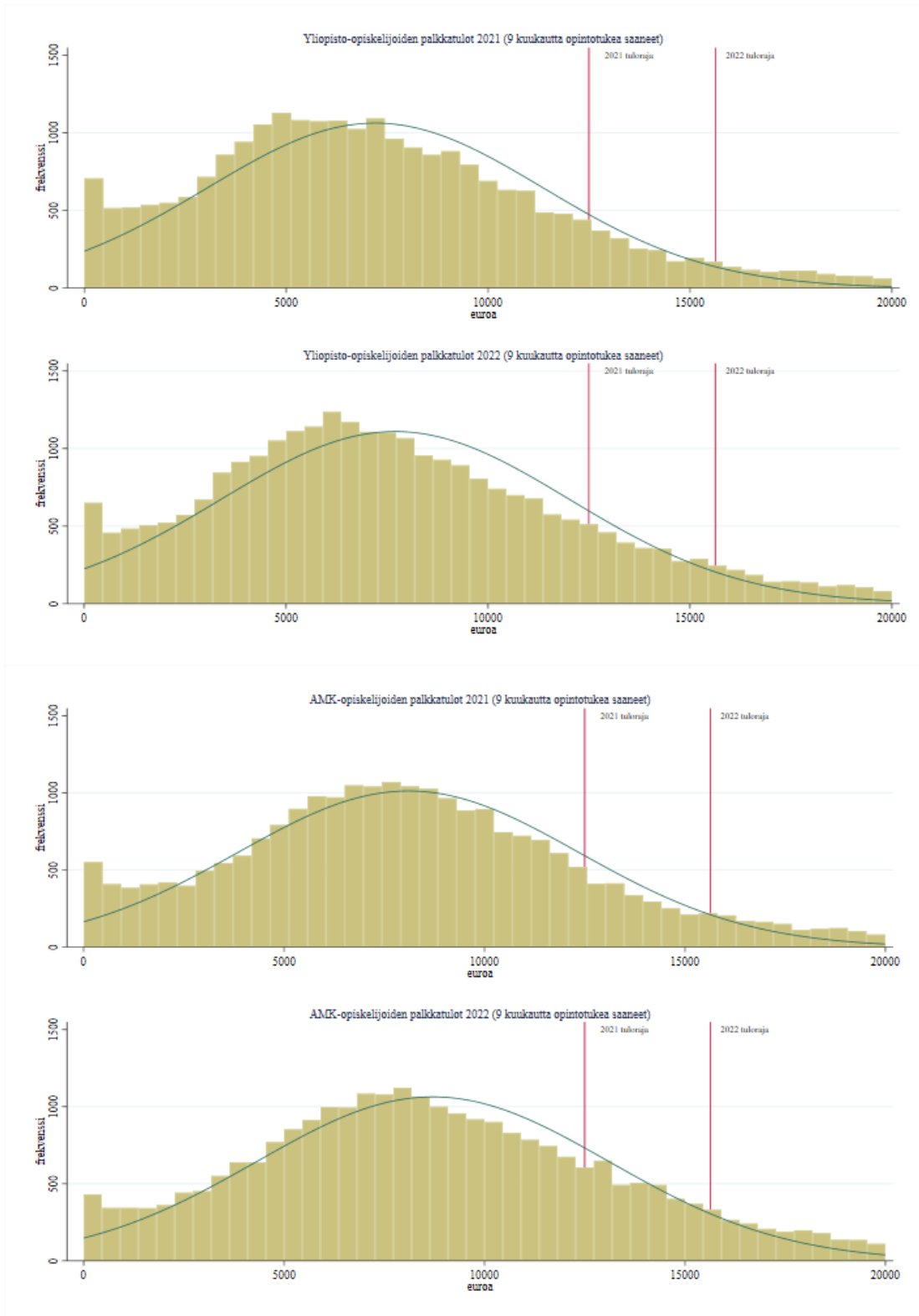
Periaatteessa on edelleen mahdollista, että opintotuen tulorajojen seurauksena opiskelijoiden käteen jäävät tulot voisivat joissain tapauksissa kasvaa työntekoa vähentämällä. Esimerkiksi Kososen ja Matikan (2015, 2020) tutkimuksen perusteella tiedetään, että aiemman vuoden 2008 tulorajan noston jälkeen kasautuminen opintotuen tulorajan alapuolelle pieneni selvästi mutta ei kuitenkaan kokonaan hävinnyt. Tuolloin 9 kuukautta opintotukea saaneiden tuloraja nousi 30 prosentilla 9 260 eurosta 12 070 euroon. Tutkimuksen perusteella opiskelijat olivat hyvin tietoisia opintotuen tulorajoista ja niiden muutoksista ja myös reagoivat niihin.

On kuitenkin muistettava, että opiskelijoiden joukossa on erilaisia ryhmiä, jotka mitä luultavimmin reagoivat tulorajoihin eri tavalla. Ei ole myöskään itsestään selvää missä määrin opiskelijat pystyvät vaikuttamaan omiin vuosituloihinsa. Jos opiskelija haluaa vaikuttaa vuosituloihinsa, hän voi käytännössä joko lopettaa työskentelyn tai vaihtaa työpaikkaa. Tämän tapaiset päätökset saattavat olla käytännössä vaikeasti toteutettavia, tai niistä voi koitua kustannuksia opiskelijalle etenkin, jos kyseessä on kokoaikainen työsuhde. Toisaalta osa-aikatöissä, joissa opiskelijat tyypillisesti työskentelevät, omaan työmäärään ja tehtyihin työtunteihin on usein helpompi vaikuttaa.

Kuvio 13. Opintopisteiden ja vuositulojen välinen yhteys vuonna 2021 (tuloraja 12 498 euroa punaisella pystyviivalla)

Kuvio 14. Palkkatulojen frekvenssijakaumat vuosina 2021 ja 2022

5 Yhteenveto

Korkeakoulukohtaisten alustavien selvitysten pohjalta näyttää siltä, että korkeakouluissa ei ole tarkasteltu systemaattisesti opintojen aikaista työssäkäyntiä. Korkeakouluilta itseltään on saatavilla hyvin vähän dokumentaatiota opiskeluaikaisen työssäkäynnin mahdollistamisesta osana opintojen aikaa. Loppuraportin ryhmähaastattelut tulevat paikkaamaan tiedon puutetta ilmiöstä.

Teoreettinen tutkimuskirjallisuus näkee opiskeluaikaisen työssäkäynnin kannatettavana, mikäli se täydentää niitä tietoja ja taitoja, joita opitaan korkeakouluissa viemättä samalla liikaa aikaa varsinaisilta opinnoilta. Opiskeluaikainen työssäkäynti voi myös olla haitallista, mikäli se ei luo lisäarvoa opinnoille ja viivästyttää merkittävästi valmistumista. Empiirisen tutkimuskirjallisuuden mukaan työssäkäynti pääsääntöisesti hidastaa opintoja, ja työssäkäynnistä syntyvät hyödyt ovat lyhytaikaisia näkyen työmarkkinoilla vain heti valmistumisen jälkeisenä vuonna. Tutkimusten tulokset ovat kuitenkin epävarmoja, koska opiskeluaikaista työssäkäyntiä ei voi tutkia kokeellisesti ja työssäkäyntiä on monenlaista. Opintoihin liittyvä työharjoittelu sujuvoittaa kokeellisten tutkimusten mukaan siirtymistä opinnoista työmarkkinoille.

Väliraportin luvun 4 rekisteriaineistoihin perustuva kuvaileva analyysi opiskeluaikaisesta työssäkäynnistä käyttää niin vuosi- kuin kuukausitason tietoja. Tiivistämme keskeisimmät havainnot seuraavasti:

Vuositasen analyysi

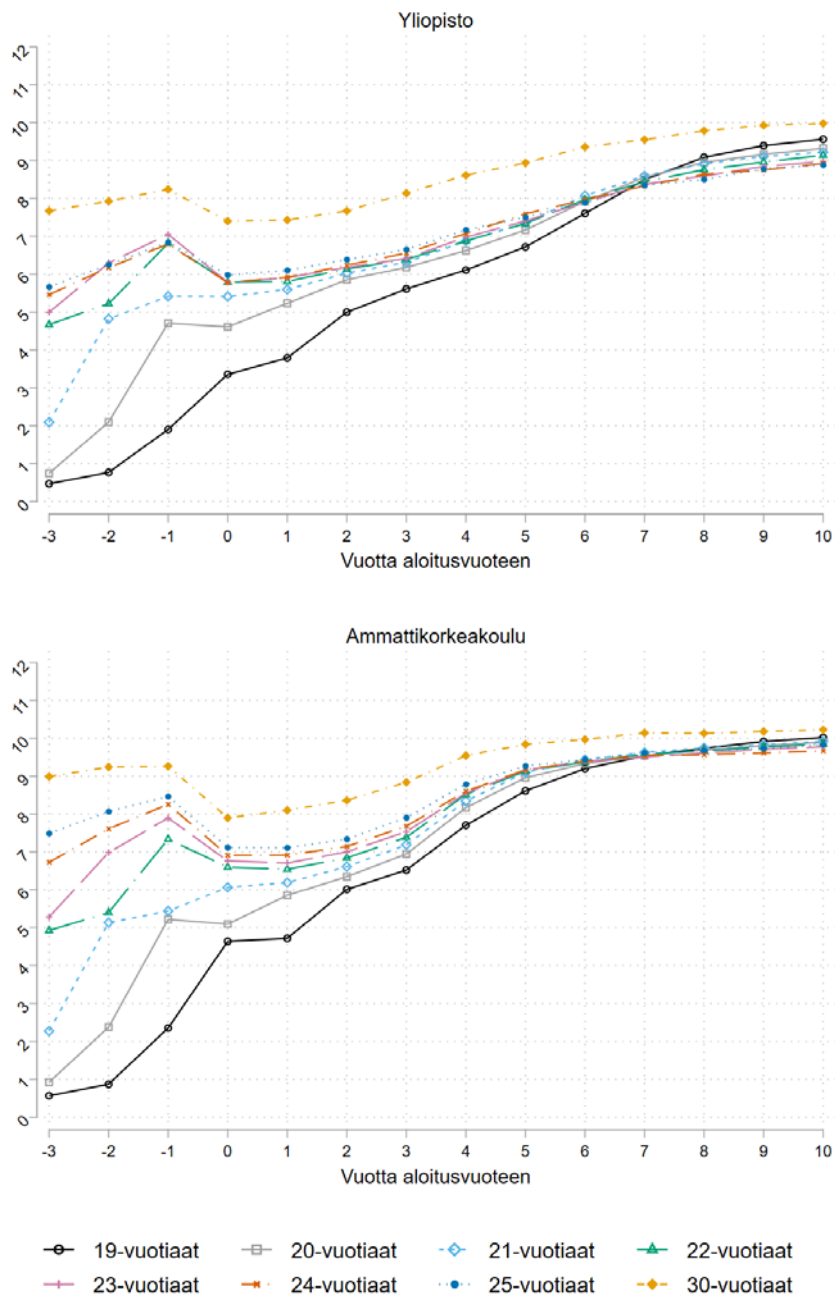
- Vuosityötulot laskevat opintojen aikana sitä enemmän mitä vanhempana henkilö aloittaa opinnot. Tämä kuvaa opintojen vaihtoehtokustannuksien kasvua iän myötä. AMK-opiskelijoiden opintojen aikainen työtulojen profiili on keskimäärin hyvin samankaltainen lukio ja ammattikoulutautaisille.
- Valmistuminen näkyy jyrkkänä nousuna vuosituloissa etenkin nopeasti valmistuvilla nuorilla. Työtulojen tulokymmenyksiä tarkasteltaessa huomataan, että nuorena aloittavat opiskelijat nousevat nopeasti alimmasta kolmesta tulokymmenyksestä ylöspäin. Alhaiset työtulot ovat opiskelijoille keskimäärin tilapäinen ilmiö liittyen opintojen ensimmäisiin vuosiin.
- Opiskelijat työskentelevät harvoin samassa yrityksessä kuin edellisellä vuonna, mutta saman työsuhteen pysyvyys kasvaa valmistumisen myötä. Opintojen alkuvaiheessa työskentely matalan tuottavuuden yrityksissä on yleisempää, mutta myöhemmässä vaiheessa opiskelijat siirtyvät todennäköisemmin korkeamman tuottavuuden yrityksiin.

Kuukausitason analyysi vuoden 2021 ja 2022 tiedoilla

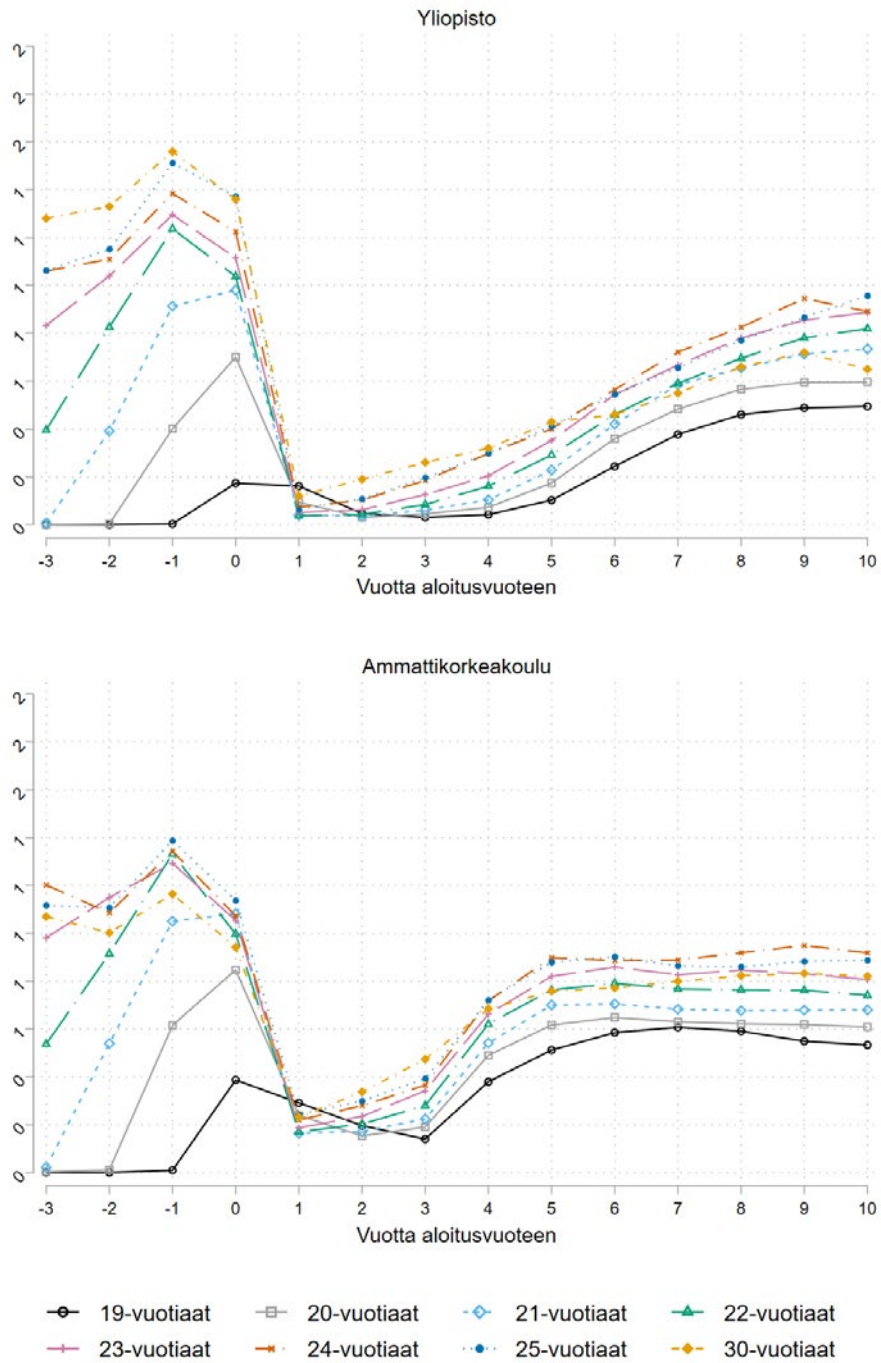
- Opiskelijoiden työssäkäynti keskittyy kesäkuukausiin. Etenkin 9 kuukautta opintotukea nostaneilla työssäkäynti ja palkkatulot painottuvat selkeästi kesään.
- Työssäkäynnillä on tulorajat (9 tukikuukautta) ylittävillä opiskelijoilla negatiivinen yhteys opintopistekertymään, mutta opintopisteiden määrän lasku on pienehkö. Työssäkäynti näyttäisi siten ainakin pienessä määrin hidastavan opiskelijoiden valmistumista.
- Opintotukea 9 kuukauden ajan nostaneet eivät näytä kasautuvan tulorajan alle vuoden 2021 ja 2022 kuukausitason tietojen perusteella. Tämä voi olla merkki siitä, että tulorajojen merkitys on aikaisempien nostojen vuoksi pienentynyt. Jatkossa tulorajojen nostot koskettaisivatkin enää vain melko pientä osaa kaikista korkeakouluopiskelijoista.

Liitteet

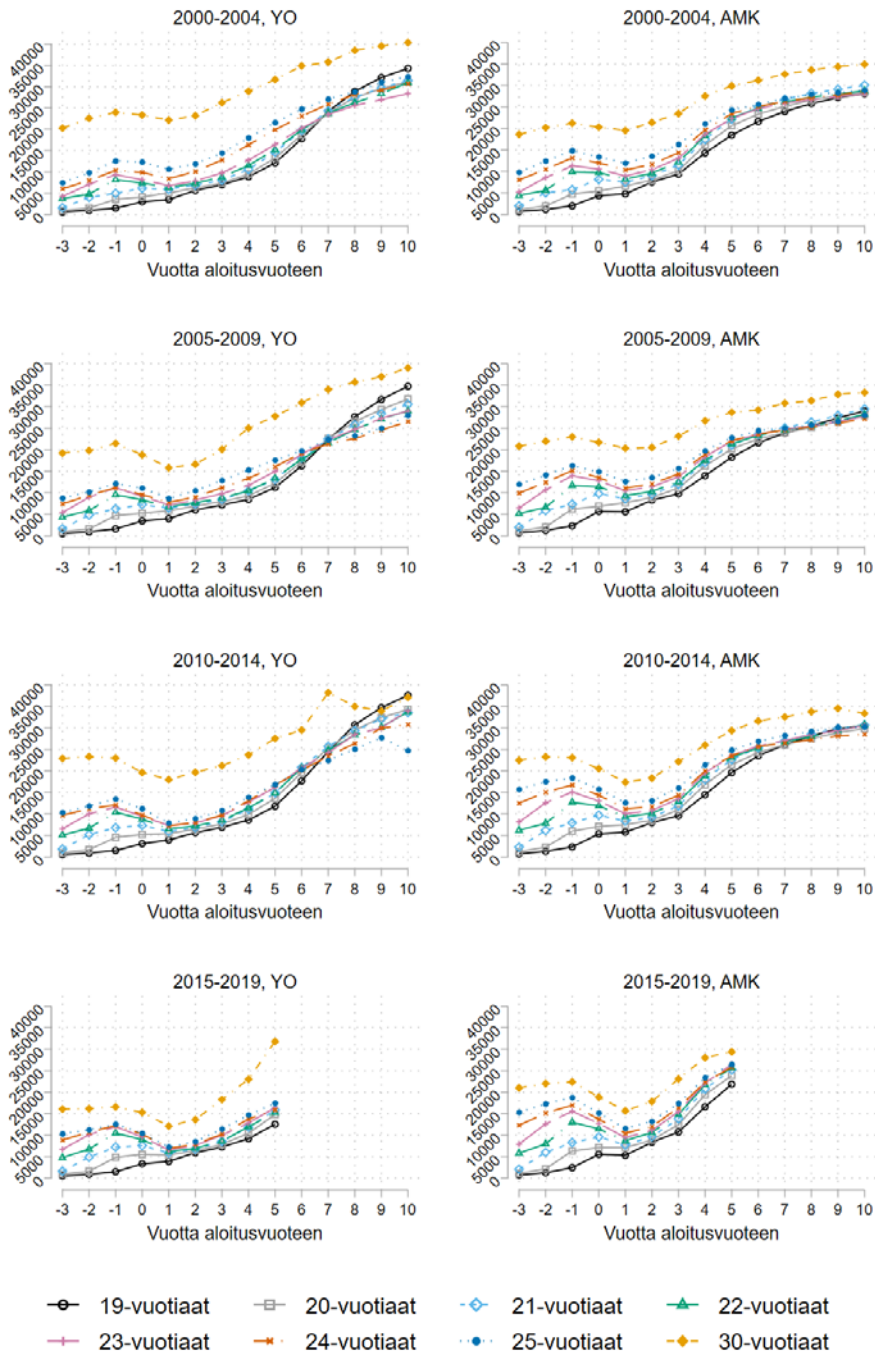
Kuvio 1. Opiskelijoiden työkuukaudet opintojen aloitustiän mukaan, vuosina 2000–2020 opintonsa aloittaneet

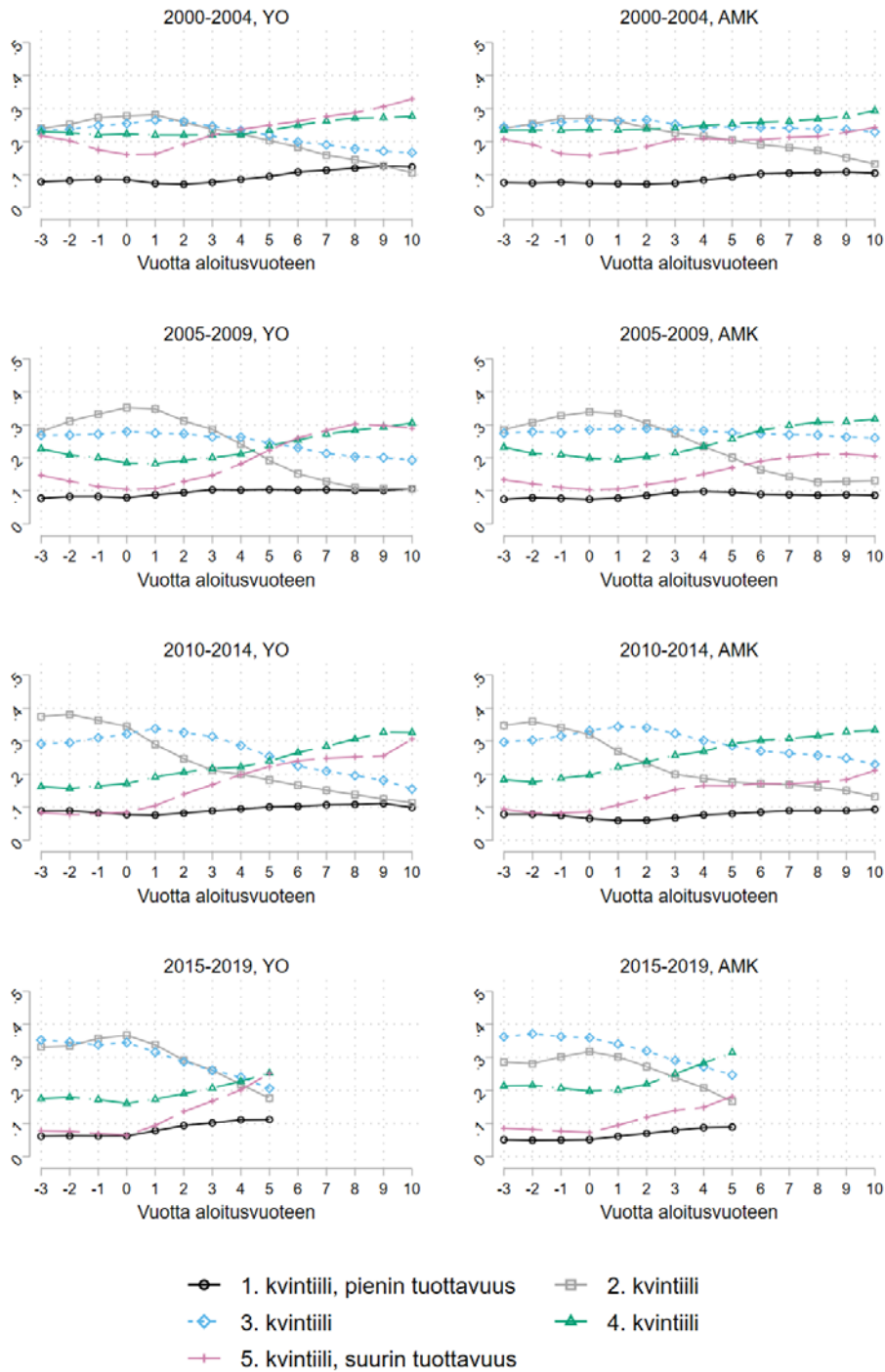
Kuvio 2. Opiskelijoiden työttömyyskuukaudet opintojen aloitustiän mukaan, vuosina 2000–2020 opintonsa aloittaneet

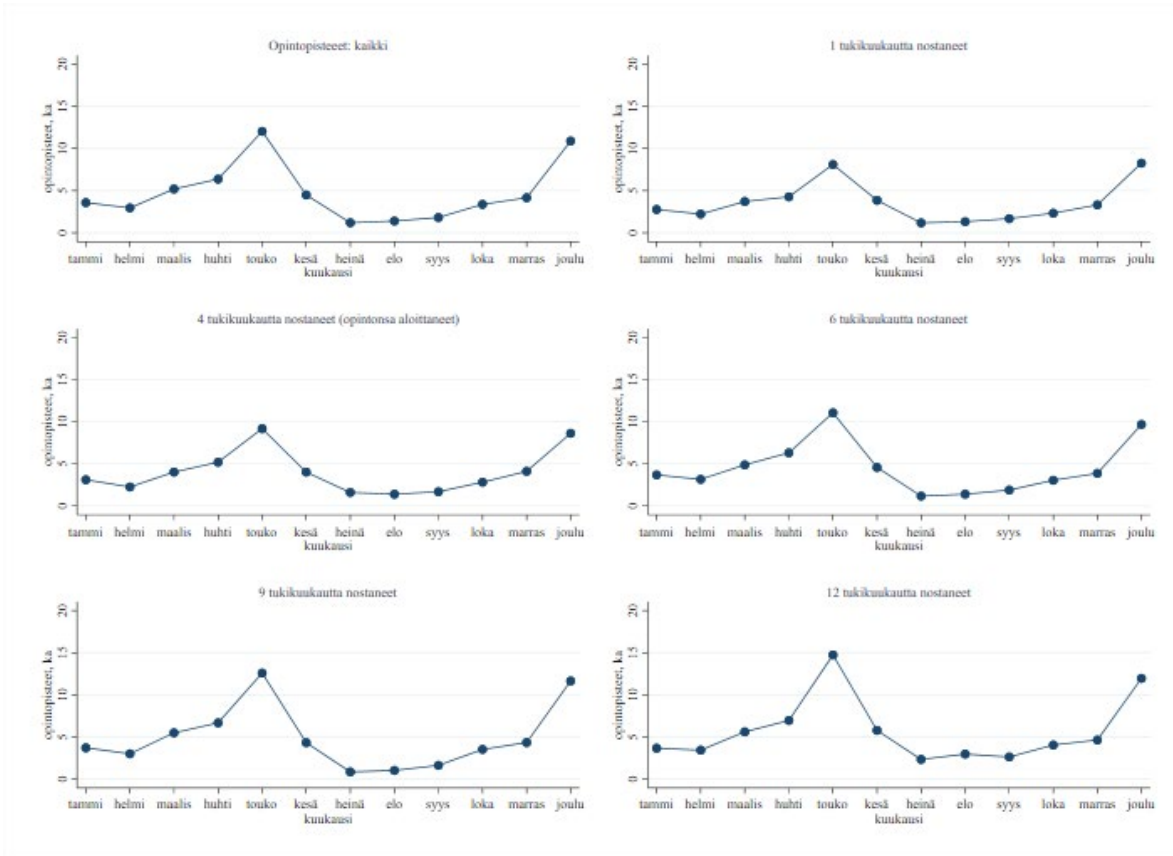
Kuvio 3. Opiskelijoiden palkkatulot euroissa opintojen aloitustiän mukaan, eri periodeina opintonsa aloittaneet

Kuvio 4. Opiskelijoiden työnantajien yritysten tuottavuus, 19–30-vuotiaana eri periodeina opintonsa aloittaneet

Kuvio 5. Opintopisteet kalenterikuukauden ja opintotukikuukausien mukaan vuonna 2021

Lähteet

Avdic, D., & Gartell, M. (2015). Working while studying? Student aid design and socio-economic achievement disparities in higher education. *Labour Economics*, 33, 26-40.

Baert, S., Marx, I., Neyt, B., Van Belle, E., & Van Casteren, J. (2017). Student employment and academic performance: an empirical exploration of the primary orientation theory. *Applied Economics Letters*, 25(8), 547-552.

Baert, S., Neyt, B., Omeij, E., & Verhaest, D. (2017). Student work, educational achievement and later employment: a dynamic approach. *IZA Discussion Paper Series*, 11127.

Baert, S., Neyt, B., Siedler, T., Tobback, I., & Verhaest, D. (2021). Student internships and employment opportunities after graduation: A field experiment. *Economics of Education Review*, 83, 102141.

Becker, G. S. (1964). Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education. National Bureau of Economic Research.

Becker, G. S. (1965). A Theory of the Allocation of Time. *The Economic Journal*, 75(299), 493-517.

Beerkens, M., Magi, E., & Lill, L. (2011). University studies as a side job: causes and consequences of massive student employment in Estonia. *Higher Education*, 61(6), 679-692.

Beffy, M., Fougere, D., & Maurel, A. (2010). The effect of part-time work on post-secondary educational attainment: new evidence from French data. *IZA Discussion Paper Series*, 5069.

Behr, A., & Theune, K. (2016). The causal effect of off-campus work on time to degree. *Education Economics*, 24(2), 189-209.

Ben-Porath, Y. (1967). The Production of Human Capital and the Life Cycle of Earnings. *The Journal of Political Economy*, 75(4), Part 1, 352-365.

Body, K. M. D., Bonnal, L., & Giret, J. F. (2014). Does student employment really impact academic achievement? The case of France. *Applied Economics*, 46(25), 3061-3073.

Cameron, S. V., & Heckman, J. J. (1998). Life Cycle Schooling and Dynamic Selection Bias: Models and Evidence for Five Cohorts of American Males. *Journal of Political Economy*, 106(2), 262–333.

Deming, D. J. (2017). The growing importance of social skills in the labor market. *The Quarterly Journal of Economics*, 132(4), 1593-1640.

Geel, R., & Backes-Gellner, U. (2012). Earning while learning: when and how student employment is beneficial. *Labour*, 26(3), 313-340.

Haapanen, M., & Karhunen, H. (2017). Working while studying: does it lead to greater attachment to the regional labour market?. In *Graduate Migration and Regional Development* (pp. 114-138). Edward Elgar Publishing.

Haapaniemi, T., Härkönen, E., Karlsson, O., Knuuttila, M., Kouki, S., Pohjanpalo, M., Pyyhtiä, M., Simainen, N., Toikkanen, K., Törmälä, S. & Vainio, S. 2020. Kansallisesti yhtenäisiä linjauksia koskien opiskelijoiden aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen (AHOT) käytäntöjä. OHA-AHOT -työryhmän loppuraportti. Saatavilla osoitteesta: http://oha-forum.fi/public_html/wordpress/wp-content/uploads/2020/04/AHOT-ty%C3%B6ryhm%C3%A4n-loppuraportti_final.pdf

Holmlund, B., Liu, Q., & Nordström Skans, O. (2008). Mind the gap? Estimating the effects of postponing higher education. *Oxford Economic Papers*, 60(4), 683-710.

Hotz, V. J., Xu, L., Tienda, M., & Ahituv, A. (2002). Are There Returns to the Wages of Young Men from Working While in School? *The Review of Economics and Statistics*, 84(2), 221-236.

Häkkinen, I. (2006). Working while enrolled in a university: Does it pay?. *Labour Economics*, 13(2), 167-189.

Häkkinen, P. (2022) UEF Alkuohjauksikyselyn tulokset (2. vsk). Itä-Suomen yliopisto. Julkaisematon raportti.

Joensen, J. S. (2007). Academic and Labor Market Success: The Impact of Student Employment, Abilities, and Preferences. *Journal of Human Resources*, 42(4), 795-827.

Kalenkoski, C., & Pablonia, S. W. (2010). Parental Transfers, Student Achievement, and the Labor Supply of College Students. *Journal of Population Economics*, 23(2), 469-496.

Karhunen, H., Määttänen, N., & Uusitalo, R. (2016). Opintotukijärjestelmän uudistaminen. Rakenteelliseen malliin perustuvia vaikutuslaskelmia. Etlä Raportit, (59).

Karhunen, H. (2015). Does it pay to work while in higher education? Teoksessa: Economic studies on higher education and productivity. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla osoitteesta: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6362-0>.

Koskinen, H. (2015). Opiskeluaikainen työssäkäynti: pehmeä lasku työelämään? Sosiologi 2/2015. Saatavilla <https://www.sosiologi.fi/?p=483> (luettu 2.3.2023).

Kosonen, T. & Matikka, T. (2015). Unwilling, unable or unaware? The role of different behavioral factors in responding to tax incentives, Proceedings. Annual Conference on Taxation and Minutes of the Annual Meeting of the National Tax Association, Vol. 108, 108th Annual Conference on Taxation (2015), 1–36.

Kosonen, T. & Matikka, T. (2020). Discrete Labor Supply: Empirical Evidence and applications, VATT Working papers 132.

Kotila, H. Opinnollistamisen lähestymistavat. Teoksessa A. Virtanen, J. Helin & P. Tynjälä (toim.) Työelämäpedagogiikka korkeakoulutuksessa. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 30–33.

Lakka, J. (2019). Työssäkäynti opintojen aikana voi olla kaksiteräinen miekka. 360° journalismia. Haaga-Helian toimittajakoulutuksen verkkomedia. Saatavilla osoitteesta: <https://www.360journalismia.fi/tyossakaynti-opintojen-aikana-voi-olla-kaksiterainen-miekka/> (luettu 2.3.2023).

Le Barbanchon, T., Ubfal, D., & Araya, F. (2023). The Effects of Working while in School: Evidence from Employment Lotteries. American Economic Journal: Applied Economics, 15(1), 383-410.

Liimatainen, J. O., Kanstrén, K., Kaisto, J., Karhu, K., Martikkala, S., Andersen, M., & Saari, P. (2011). Opintopolulle yksilöllisyyttä, opiskelijälähtöisyyttä ja empatiaa: Korkeakouluopiskelijoiden näkemyksiä opiskelusta, opintojen viivästymisestä, työelämästä ja ohjauksesta. Oulu: Oulun yliopisto, ohjaus- ja työelämäpalvelut.

Mäki, K., Moisio, A., & Aura, P. (Eds.). (2017). Kolme kulmaa opinnollistamiseen. Opas opinnollistamisen ratkaisuihin, työkaluista ja vinkeistä. Verkkovirta – Työn opinnollistamista verkostoyhteistyönä. Haaga-Helian ammattikorkeakoulu. Haaga-Helian julkaisut 6/2017.

- Neyt, B., Omeij, E., Verhaest, D., & Baert, S. (2019). Does student work really affect educational outcomes? A review of the literature. *Journal of Economic Surveys*, 33(3), 896-921.
- Paasiniemi, M. (2015). Opintotuen tulorajat ja opiskelijoiden työssäkäynti. VATT Muistiot 49.
- Rochford, C., Connolly, M., & Drennan, J. (2009). Paid part-time employment and academic performance of undergraduate nursing students. *Nurse Education Today*, 29(6), 601-606.
- Saniter, N., & Siedler, T. (2014). Door Opener or Waste of Time? The Effects of Student Internships on Labor Market Outcomes. IZA Discussion Paper No. 8141.
- Schultz, T. W. (1961). Investment in Human Capital. *The American Economic Review*, 51(1), 1–17.
- Seuri, A. (2022). Opintotuen tulorajojen korottamisen vaikutus opintojen kulkuun: tilastollisen yhteyden voimakkuus, Valtiovarainministeriö. Julkaisematon muistio, 3.3.2022.
- Spence, M. (1973). Job market signaling. *The Quarterly Journal of Economics*, 87(3), 355-374.
- Stinebrickner, R., & Stinebrickner, T. (2003). Working During School and Academic Performance. *Journal of Labor Economics*, 21(2), 473–491.
- Stinebrickner, T., & Stinebrickner, R. (2012). Learning about Academic Ability and the College Dropout Decision. *Journal of Labour Economics*, 30(4), 707-748.
- SVT (2020). Opiskelijoiden työssäkäynti [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-999X. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 17.3.2023]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/opty/>
- TEK Opiskelijatutkimus. (2021).
- Theune, K. (2015). The working status of students and time to degree at German universities. *Higher Education*, 70(4), 725-752.
- Tilev, K. (2022). Yhteisöpedagogien työmarkkinat, muuttuvat toimintaympäristöt ja tulevaisuuden osaamistarpeet. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Saatavilla osoit-

teesta: <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2022/02/yhteisopedagogien-tyomarkkinat-muuttuvat-toimintaymparistot-ja-tulevaisuuden-osaamistarpeet-2022.pdf> (luettu 2.3.2023).

Triventi, M. (2014). Does working during higher education affect students' academic progression? *Economics of Education Review*, 41, 1-13.

Tuononen, T. (2019). Employability of university graduates. The role of academic competences, learning and work experience in the successful transition from university to working life. *Helsinki Studies in Education*, 46. Helsinki: Unigrafia.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-5123-0>

Tuononen, T., Parpala, A., Mattson, M., & Lindblom-Ylänne, S. (2016). Work experience in relation to study pace and thesis grade: investigating mediating role of student learning. *Higher Education*, 72(1), 41-58.

Van Belle, E., Caers, R., Cuypers, L., De Couck, M., Neyt, B., Van Borm, H., & Baert, S. (2020). What do student jobs on graduate CVs signal to employers?. *Economics of Education Review*, 75, 101979.

Vanhanen-Nuutinen, L., Mäki, K., & Kotila, H. (2016). Työn ja opintojen yhdistäminen – opintojen aikainen työssäkäynti ammattikorkeakoulu-opiskelijoiden kokemana. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 18(2), 9-26.

Vanttaja, M. (2012). Opiskelijoiden työssäkäynti ja opintojen pitkittymisen ongelma. *Kasvatus*, 43(3), 291-297.

Vehkala, S., & Härkönen, E. (2020). Työelämässä hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen – Korkeakoulujen näkökulma. In A. Virtanen, J. Helin, & P. Tynjälä (Eds.), *Työelämäpedagogiikka korkeakoulutuksessa* (pp. 33-38). Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos.

Virkola, T. (2021). Internships and the Allocation of Talent. Teoksessa: *Essays in Applied Economics*. European University Institute.

Virtanen, A., Tynjälä, P., & Collin, K. (2009). Characteristics of workplace learning among Finnish vocational students. *Vocations and Learning*, 2(3), 153-175.

Wenz, M., & Yu, W. C. (2010). Term-time Employment and the Academic Performance of Undergraduates. *Journal of Education Finance*, 35, 358-373.

Willemse, M. (2022). Verkkotutkinnon kehittäminen Humakin työyhteisö-jen kehittäjä - verkkokoulutuksessa. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Saatavilla https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/747829/Willemse_Mira.pdf?sequence=2&isAllowed=y (luettu 2.3.2023).

tietokayttoon.fi

ISBN PDF 978-952-383-110-0

ISSN PDF 2342-6799